Marko Marulić

DRAMSKA DJELA

Bulaja naklada

Dramska djela

Marko Marulić

Sadržaj

Prikazanje historije svetoga Panucija

Govorenje svetoga Bernarda od duše osujene

Skazanje od nevolnoga dne od suda ognjenoga, napokonji koji ima biti

Bilješke

Rječnik

Bilješka o autoru

Impressum

Prikazan'je historije svetoga Panucija

kako moli boga da mu očituje komu biše takmen na zemlji

Najparvo jedan angel ima izajti i tako puku govoriti:

Parvo:

Verni, kî želite dobro neizmirno,
  slišite ter vijte dilo prihvaljeno
milošće smiljen'ja, u komu tko bude,
  na konac življen'ja Boga ne zabude;
i napokon tako ljubom ga ovrući,
  samo Boga kako uželi, zovući.
Toj ćete poznati čuvši ča se zgodi
  komu veće stati u grih ne bi godi.
A toj dim[1] nikomu, razbojnik kî biše,
  dobrota u komu kâ godi živiše.
Zato gdi se moli pustinjak Panuci,
  slišat kî će koli, bit mu će nauci
od Božje milosti kî nigdar ne ostavlja
  toga kî žalosti drugoga izbavlja.
Nadasve činjen'je drago bo jest Bogu
  kad imaš smiljen'je svakomu nebogu.

Sveti Panuci pokleknuv moli se Bogu govoreći:

O Bože svemogi, o Gospodine moj,
  pozri na trud mnogi kî tarpi sluga tvoj,
kî tebi želeći ugodit po ovoj
  pustinji hodeći tilu ne da pokoj.
Pozri ter uslišaj molbe česte moje
  i znat mi jure daj takmen meni tko je?
Tko je, Bože, tebi veran kako sam ja?
  Tebe samo sebi želi sad duša mâ.
Čin', poni, angel tvoj da s nebes tuj došad
  objavi tko je moj druga na svitu sad.

Angel se ukaza i navisti Panuciju govoreći:

Vičnji Bog na nebi s goranje svitlosti
  posla mene tebi da t' skažem milosti.
Slišal je moljen'ja od sarca priprosta
  dil tvoga služen'ja, molitav i posta.
A da se umili sarca tvoga sminost
  i da te ne uhili jur nika oholost,
u toj parvo selo, kî sviri sad sebi
  i poje veselo, priličan je tebi.

Toj rekši angel pojde tja, a Panuci, postav nikoliko, čudeći se, jâ sam sebi govoriti:

Aj, aj nebore, moj, Panuciju, jur viš

nač dojde život tvoj, kî tiskan li činiš!
Eto, nis' kî se mniš, hini te ljudski blud;
ča se, poni, ne sviš[2] poznavši Božji sud?
Ali ti u mnî, nî ča ljudi uznašaju,
al svirac on čini ča ini ne znaju?
Poni, va ime Boga, stan ovi ojdimo
i najti onoga najbarže pojdimo!
Hoću iziskati kâ su njega dila,
tere ću poznati i mâ kâ su bila,
u spili sideći, uzdišuć, plačući,
pokore čineći, pokoj nimajući.
Zaisto duša mâ sumnji ter se boji,
dokle ne vidim ja kako taj stvar stoji.

Pojde Panucij i najde svirca, kî tako pojaše:

Žive človik dosti kî stoji s vesel'jem,
usušuje kosti primisal s dresel'jem.
Ako ćeš imiti na sardcu tvom pokoj,
pravedno živiti i prez griha nastoj!
U grihu kî stoji, kada se zamisli,
grize se i boji, o dobru ne misli,
A kî dobro tvori vesel će hoditi,
kad ga smart umori s Bogom će živiti.

Poj čuvši Panuci, tiho govori svircu:

Pomoz' ti Bog mili, o dragi brate moj,
u svakom tvom dili i doved' u pokoj!
Prišal sam tuj k tebi, a toj da isprosim
jednu milost sebi, za ljubav ku t' nosim.

Jer ako me hoćeš pečali izbavit,
samom ričju moreš, listo mi htij pravit:
kâ jesu dila tvâ to spovij sad meni,
jer znati prud je mâ, a škoda tebi nî.

Svirac rekši čudeći tim ričem odgovori:

Dobro došal budi, slugo Boga moga!
Pamet se mâ čudi od pitan'ja tvoga,
da išćeš poznati dila mâ tere ćud,
ku listo slišati tebi će biti trud.
Da kad si li htio znati kâ je mâ stvar:
zločinac sam bio, razbojnik i gusar,
a sad se hranim tim, pojuć i svireći,
kako znam tere vim, po selih hodeći.
Vrime tim minuju[3], ne hteći da gorim
dilom sagrišuju[4], i toj ti govorim.

To čuvši Panuci vele se jâ boliti[5] *i plačući jâ govoriti svircu:*

De, rec' mi za Boga, kî na križu za nas
prida sina svoga, reci mi toj danas,
tako t' svaku milost Isukarst vazda daj:
činiš li ku kripost sada u život taj?
Ali kad življaše u pridnja činjen'ja,
jeda ča činjaše dostojno spasen'ja?
Otajna otvorit hotij mi o sebi
i prošnja mâ će bit utišen'je tebi.

Svirac, razumivši obitan'je svetoga Panucija, pravi dva dobra dila svoja govoreći:

Ino t' dobro ne znam da sam kad učinil,
  samo se spominam kad sam razbojnik bil,
čeljad niku robeć s drugami mojimi,
  mladicu jednu steć vidih meu njimi.
Tužbeno jačeći uhiona staše,
  i njih se bojeći, suzami ronjaše,
Biše koludrica, čista, lipa, mlada,
  toga nevistica kî svitom oblada.
Upala u ruke gusarom, uspreda
  kako meu vuke ovca kad se ugleda.
I tuj obstraniv nju, svaki ju gledaše,
  pošten'je nitkor, mnju[6], njoj ti ne mišljaše.
Meni se ražali, obnoć ju izvedoh,
  ne videć ostali, i gdi hti dovedoh.
Stran puta s njom hodih da nigdi ne zgine,
  tako ju uklonih griha i vašćine.
Drugovja, li buduć razbojnik pustinjom,
  vidih ženu greduć, nitkor ne biše s njom.
Zlovoljna grediše, usiona hoda,
  da viditi biše plemenita roda.
Rekoh joj: "Ča bludiš tuda trudeć sobom?
  Ča ti je, ča tužiš, ča nitkor nî s tobom?"
Reče: "Ne pitaj me, jer počan govorit,
  bolizan mâ, ajme! hoće me umorit.
Da kad nesrića mâ tajat se ne more,
  prid dugom bižim ja općinske komore.
Muž moj u tamnici moćno vezan stoji,
  i sa tri ditićci, njegovi i moji.
Nevolje (m)i vele, a platit ne mogu,
  zato jur smart žele, moleći se Bogu.
I mene t' iskaše, a ja jim ubigoh,
  u pustinjske paše tuj sama pribigoh.

Da se grem tukući ovo je dan treti,
jiduć ni pijući, ti znaš, Bože sveti!
Smiljen'je na me imaj jer poniram nici;
ali mi jisti daj, ali me posici,
da veće ne živem u toku nevolju
jer, evo, gladom mrem, a jadi me kolju."
Kad od nje toj sliših, moćno žalit počah,
žaleć ju utiših i k stanu vodit jah.
Posadih ju za sto, jistvin joj poklonih,
pak libar trikrat sto[7] ondi joj odbrojih.
I otpravih ju s tim. Ona domom pošad,
otkupi muža tim i svoje sine tad.
Oto sad, oče, vij otajna kâ su mâ,
a ino zapovij na mene milost tvâ!

Tomu se čudeći sveti Panucij uzdvignuv oči k nebu, jâ govoriti:

O Isukarste moj, po kom je stvoren svit,
je l' u mnî ča tokoj čim bih pohvaljen bit?
Ovi zločinac, steć meu prokletimi,
božastvena ne hteć, ni općeć svetimi,
dila je učinil izvarsne ljubavi,
još ina barž imil, ner listo kâ pravi,
jer se ponižuje humiljenstvo nose[8],
a ne uzvišuje, hvalu niku prose[9].
Zato nitkor ne sud', toj, ovoj govore;
misal, otajnu ćud sam Bog znati more.
Ako je prem soldat, težak al artižan,
ter da pâs nosi zlat i okol da je zvan,
iznutra more bit inak ner vanka jest,
i bude u nj živit, ča ga će u raj dovest.
U svaki ljudski red najdu t' se kriposti,
ne bude t' u svih zled, Bog dili milosti.

Zatim se obrati k svircu jâ mu govoriti:

Brate, mnju t' si slišal Panucija ime,
od kôj' si tuj prišal, odvarg[10] griha brime,
pravim ti da si drag Bogu koliko ja,
zove te kîno nag na križu za nas sta.
O, poni, ostaviv svit za njegovu ljubav,
njega sliditi htit u svetom redu stav!
Isusu služiti ako samo budeš,
blažen hoćeš biti, s njim u raj pribudeš[11],
gdi se svak veseli prid Božjim licem steć,
sve ima ča želi, po sve vike živeć.

Svirac, čuvši slatke riči Panucija, odluči učiniti se kalujer njemu govoreći:

Oče, budući ti Panuci zvan svudi
i hvale, ča se šti od prisvetih ljudi,
s tobom pojti živit volju sam mu prignul
i tako učinit kako me s' potaknul;
pokol Božja kripost kâ svitom oblada,
tuj mi daje milost: s tobom da me sklada.
Za ljubav jur njega tebe ću sliditi,
a svita slast sega ništar ne sciniti.
Obitam jur sasvim posluh i čistoću
i još uboštvo s tim uzdaržat da hoću,
ufan'je sve moje postaviv u Bogu,
zapovidi tvoje barguć[12] kako mogu.

To rekši pokleknuv i ophiti Panucija za noge. Panuci pokleknuv zagarli ter jâ celivati, pak se oba dva dvignuv jaše hoditi, a Panucij poče Bogu zahvaljivati govoreći:

Hvala mi ti budi, o slatki Bože moj,
  da človika ćudi priteže Svet duh tvoj,
pamet prosvitljujuć svim tvojim obranim,
  a pak posvećujuć u raju sazvanim.
Ti, Bože, ne gledaj priprošćinu moju,
  da u svem prigledaj i daj milost tvoju!
Tebi hvala na svem, Bože vičnji naju[13],
  Bože mili u svem, svim drag kî te znaju.
Oni te ne znaju ki ljube blago i svit
  i slast onu haju, kâ tarpi malo lit.
Da ti jur, brate moj, pogardiv svaka taj[14],
  sa mnom zajedno poj, a za ino ne haj!
Kolina priginji moleći se Bogu,
  živeć u pustinji na stanu ubogu:
pustinja, ubog stan, zaisto jest, vele
  da raj onim je dan i blago kô žele,
kîno služe u njoj kralju vičnje slave,
  nigdar nî konac kôj, sva Pisma toj prave.
Kuno ti, kolikrat pametju ushodeć
  razmisliš, tolikrat na zemlji biti neć',
da s angeli gori ter s Bogom, i zatoj
  u trud i pokori ćutit hoćeš pokoj.

Amen.

Govoren'je svetoga Bernarda od duše osujene

Počinje Bernardo sveti svarh suda jedne duše.

[Slište dobro ljudi umarli,
ki ste na zlo vazda harli,
ki činite, duša tilo
da posluša na zlo dilo,
na priliku koju stvori
vični cesar, ki je gori,
i za koju jošće dojde
i umriti na križ pojde: -
svi vi slište čudo sada,
dušam vašim bit će tada,
ko duhovno vidih speći,
na molitvi svetoj steći;
a to od jedne duše i tila
osujena na zla dila.
Na molitvi svetoj steći
vidih telo martvo ležeći -
u grob novo položeno,
mnogih grihov napunjeno.
Malo postav po tom toga
pride duša tela onoga;
polag groba poče stati
ter ga s plačem nadjidati,
tužeći se, da cić toga
osujena jest od Boga
u djavalske pravo ruke

i u večne gorke muke.
Po milosti božja dara
tilo duši odgovara;
osujen'ja da ni bilo
uzrok njeje prazno tilo,
da slobodna njeje volja,
ka je od puti u svem bolja.
Tada videć skazan toga
s pomnjom slište u ime Boga,
ter se grihov svak vas boli[15],
da Bog grihov vas slobodi.

Svaršivši govoren'je sveti Bernardin, tada dojde duša k telu z dvimi djavli i poča vele gorko plakati i telo nadjidati, govoreći njemu ovako:

O nevoljna puti moja,
kako prostri uda tvoja?
Već svet ljubi nego Boga,
i tebi je sada škoda.
Jeda t' se svit ne podloži,
al ti blago sve ne loži;
sve vladan'je i sve blago,
cić kih leži telo nago?
Sad dvorani kamo t' biše,
ki ti verno svi služiše?
Barzo barzo za istinu
tvoju jakost smart dostignu!
Nisi sada u kastilih,
ni u polačah tvojih bilih!
Tvoje blago i tvoja kruna,
sad tvâ kuća čarvi puna!
Ča t' polače prude i hiže,
tvoj grob sedam nog[16] ne siže!

Veće sada krivim sudom
neć' suditi ni hudobom;
kuća tvoja, to smim reći,
svi hoćemo va nju leći.
Jere ja sam stanovito
tve stvoren'je plemenito;
Bog me stvori na priliku
svoju, - dajmo njemu diku -
i od Boga u te dana,
svetim karstom izaprana
opet, puti o prokleta,
svimi grisi ka si speta.
I za to sam sad pritužna
s mojim Bogom ja razlučna,
da reć mogu po nezgodi:
ajmeh zač me mati rodi.
Ajme iz tebe zač ne izidoh,
on dan, kada u te pridoh:
neka bismo ne upali
u živ oganj, ki me pali.
Toj spovidam, nije čudo,
o prokleto tilo hudo:
dokle živih na svit bludno,
ne da činit dilo prudno;
da vazda me na zlo svako
ti potica vele jako.
Za to ćemo vazda stati,
vični oganj uživati.
U velikih mukah stoju
za hudobu, tilo, tvoju;
i vazda ću u njih stati,
nigdar konca ne imati.
Znaj, jazici i svi ljudi
ne bi izrekli moji trudi,
ke u paklu trpim doli,
gdi su tuge i sve boli.][17]
Gdi su t' zemlje s vinogradi,

turne kuće ke sagradi?
Gdi su perle tere oka[18]
mnoge cineć od istoka?
Gdi su zlati sad parsteni,
gdi kolajne ali venci?
Gdi su pinezi sada mnozi,
koji bihu tvoji bozi?
Gdi su sada tve postelje
bile tere priperene[19]?
Gdi su t' haljin sad promine
svake varsti tere cine;
gdi li kupe ter bacili,
srebarnoga kova cini?
Gdi su t' drage sad pomasti
ali specje svake slasti,
kîm jizbine načinjaše,
a ubozih zabivaše?
Nisu t' ptice sad ni vina
na stol, ribe svake cina;
pića[20] sad si gnusnih čarvi,
tvoje tilo u prah leži.
Toj bo Božja jest odluka,
taj zgrišen'ja čeka muka;
vikne li t' se u toj komori,
u ku ležiš nosom gori?
Pokrov, kî t' je pri tve usnice,
nosa ti se mal ne tiče;
oči tvoji sad prilipi
zatvoreni stoje slipi;
jazik muči, ne govori,
koji grihov mnogo stvori.
Ni nijedno tvoje udo
kô ne plače, tilo hudo!
Koga godi ti po zlobi
krivo skupi tere dobi,
sve toj jedan hip jedini
tebi vaze ter poplini.

Pri(j)ateli svi otidu
  ter od tebe svi pobignu.
Tvoja žena draga i mila
  plač je jure ostavila;
nj(e)je sega svita radost
  hoće odniti svaku žalost.
Ne ufaj u rod da te iskupi,
  komu blago tvoje pristupi,
tvoje pinezi, želne hiže
  cića kojih plač te stiže.
Žena sinmi kâ je ostala,
  sada, ne mnju, da bi dala
sedam vreten zemlje iz ruk
  da iskupi tebe iz muk,
ke tarpiti mi imamo
  u paklenom ognju onamo.
Rec' mi, puti tužnovita,
  jes' li u čem stanovita?
Kâ je hinba i neprava
  sega svita tašća slava,
kâ mnozimi čudni grisi
  oskvarnjen'je (t)i dav, gdi si?
Ne odiva tvoga (k)ipa
  sad nijedna halja lipa;
dva pineza prodal ne bi
  halje, ke su sad na tebi.
Ne prinose t' sada vlasti
  tve dohotke tere časti;
oda svega blaga i slave
  poni sobom kus postave
kim si sada ti zavita,
  pićo čarvi gnusovita!
To je plaća sada tvoja,
  sega svita ku dostoja.
Budi sada da ne ćutiš,
  da hoć' paka kad se uzmučiš
u paklenih mukah doli,

a to kad se ov svit skoli.
To proroci prorokuju,
Sveta pisma svidokuju.
Jur te neću nadbijati,
ni već s tobom totu stati.

Tada ustavši se tilo sardito po Božj(e)mu dopušten'ju reče duši ove riči tako:

Tko me ovo napastuje
na mom stanu, tere psuje?
Ali ima smin'je u ruke
da me goni van iz kuće?
Jeda s' duša moja mila
kâ si tako besidila?
Pokazati hoću čisto
da ča praviš nije isto[21]:
jednim dilom pravo kažeš,
a druzime čisto lažeš.
Mnogokra(t) te činih zgrišiti,
uistinu, neću skriti;
i da pustiš dobra dila,
prikosa je moja bila.
Da na dilo ako hudo
dušu vodi put, nî čudo,
jer svit ovi i hudobe
pun je sada doistine.
Ter bi bolje ne rodit se,
na svit ovi ne hinit se
i da u družbi hinbe budu
potaknuti put priludu;
tad vašćinom, cić kîh stvari
dušu svoju put privari,
jere tudje put zlo slidi

kako i vol kad travu vidi.
Tako i ti reče toliku,
Bog te stvori na svu[22] priliku,
dobru, mnogo plemenitu
i razumnu, izvarstitu;
dâ me da sam raba tvoja,
a ti da si mâ gospoja.
A ti, ako moja biše
ti gospoja, znat imiše
da me imaš ti vladati,
zač mi u zlo hti zgajati?
Zato u meni bi podobna
vazda u dila nepodobna.
Umarlo se nima tilo
uzračiti u zlo dilo,
nego duša služit, koja
hti njagova bit gospoja.
Gladom, žajom[23] ter nespan'jem,
čistim sarcem ter fruštan'jem
duh put ima kaštigati,
ako ga će kral imati;
koja jošće čim življaše,
pomoći se još mogaše.
Ako duša put ne mori,
tudje tilo tad uzgori;
tudje moćno još se smami
sega svita raskošami.
Put koja se rasarjuje,
sama ne zna zlo ni čuje.
Kî se uzrok u mnî najde,
vid' po tebi na(j)pri izajde.
Kad put pozna ča duh hlepi,
toj stvoriti tilo trepi;
potom tilo uzrokuje
tko ju u tom nasliduje.
Od zgrišen'ja uzrok bi duša,
kâ misliti najpri kuša,

ča god tilo kada mlobom
stvori grišno ter hudobom.
Veće s' dake ti zgrišila,
pohotin'ja s' slidiv htila,
kô je gardo i nejako
i prignuto na zlo svako.
Već se neću prigovarat
ni se s tobom naprid karat,
jer me čarvi grizu ovoj;
pojdi tja; jur već ne stoj!

Tada duša odgovori tilu sardito govoreći ovo:

Još ću s tobom ja postati
i varh toga desputati.
Tko te nauči, tilo umarlo,
govoriti toko varlo,
da duh ludo tere smamno
i u svakoj himbi tamno
ništar manje za sve ukori;
pravo u mnozih odgovori!
Da imaše t' meu ine
vladat tvoje pohotin'je.
Prignuše te tve mlobšćine
na blud svaki i tašćine,
i podložne sasvim svitu
ne tarpiše mu bakitu,
kad te htijah nejiden'jem
pedižati, ter nespan'jem.
Dâ da sega svita bludost
primagaše tvoju ludost.
Svakoj jošće ti tašćini
nastojaše i vašćini.
Po ta put ti za istinu

uze meni gospodštinu
i po tvojoj ti oblasti
prignu mene na sve lasti;
i u gorku jamu hiti,
iz ke veće neću izlisti.
U ovom se kriva čuju[24],
to ti očito svidokuju:
ja, budući tvâ gospoja,
pohotin'ja ne uzbih tvoja.
Da ti kî me u grih steže,
mnju da zgriši vele teže.
Da bi puti, djavla bila
skaževan'ja pogardila,
kako one ljute zmije
zaklinjavač kîh pobije,
i nauke da bi bila,
volju Božju obslužila,
o da bismo rado gori
meu svetimi stati zbori!
Ova kâ ti svit zgajaše
i dug život obitaše,
od Boga se ne pomnjaše
jer umriti ti ne mnjaše:
zatoj tebi smart odnese
kad se u grih ti ponese.
Himbeni je jere, ljudi,
dîm zaisto, ov svit hudi!
Kî ga ljudi[25] veće dvori,
tih zlom smartju prî umori
i poda jim za raskoše
smrad i čarve vele loše.
Pri(j)ateli kî ti biše,
na svitu oni kad živiše,
viditi će sada veće
s čarvi u grebu tom ležeće.

Tada tilo humiljeno duši govoraše ovako:

Koji mnozim zapovidah
  i u Rime kuće zidah;
kî pineze mogoh skupit,
  oka, perle, zemlje kupit;
kî mnjah jošće sudit ljudi
  dokle na svit život hudi:
mniš li da mnjah u greb pojti,
  a sve blago drugu ojti?
Ajme, ne mnjah stanovito,
  da sad vidim to očito
da ni blago, ni gospodstvo,
  ni plemenito moje rodstvo
tužna mene ne obrani
  da me gorka smart ne rani.
Obima se, ima znati,
  griha uzrok ima dati;
ne jednako, da smim reći,
  od griha uzrok ti si veći.
Mož' li mi ti kazat čisto
  te mi stvari, da je čisto?
Svaka pamet kâ nî luda
  more znati toj brez truda.
I ti dobro vele toj znaš
  jer od Boga razum (pr)imaš:
da kr(i)postnih veće stvari
  komu vičnji kral objavi,
od toga je toti razlog
  vičnji bude pitat vas Bog.
Život i razum dâ tebi,
  dâ Gospodin kî je gori,[26]
u kîh ljubav ima vidit
  tere dobro svako slidit.
Da hotijuć prijat kriposti,

nimaše slidit me ludosti!
Toj očito svim zapiši
da od mene t' nisu t' grisi.

Dospivši tilo ovo govoren'je, tada poča duša sama sebi s plačem govoriti:

Meu stvarmi od naravi,
ajme, zač me Bog postavi?
Zač dopusti moć vičnjega
da stvoren'je budem njega,
pokle znaše njega svitlost
da ć(u) tarpit vičnju žalost?
Čestita j(e) živim bitja
kojih duša nima žitja;
kad njih tila smart obali,
vičnji ogan njih ne pali.
Da bi hotil vičnji Otac
da je gri(š)nih taki konac!

Opet tilo priča[27] *plačući govoriti duši onoj:*

Rec' mi jošće, dušo brižna,
ča prez tebe put jest vridna?
Jeda vidi da se kreće,
al govori martva veće?
Očito je svim toj, poni,
da kî žive duh jest oni,
a put svaka malo prudi
pokle jure nju Bog sudi.
Da bi Isusa ti ljubila

veće Boga u sva dila,
nigdar ne bi mlobno tilo
tvoju jakost pridobilo.
Da bi ubozih ti tišila,
prave pravde ti sudila,
i da bi ne bila u bludi,
prikladala zlimi ćudi,
ne bi slasti tebe otrovne
prihinile, dim[28], svi(t)ovne.
Ništar manje, jer moja gnila
zajedno (j)e s tobom živila.
Stvari ovde sve koje su,
od Boga nam dane jesu:
smrad i čarvi u ovoj kući,
kîno totu put glojući
dokle se na svit živi ustanu
i opet se s tobom stanu;
jer znam da imam uskarsnuti
i s tobom se opet stati
kada pride Bog da sudi
slavom svojom martve ljudi,
kada s tobom živi plamen
imam tarpit u vik, amen.
O prokleta smarti jâka,
ti pod oblast imaš svaka.
Ovo mi se, dušo, smili:
jes' li bila u paklu doli?
Rec' mi tamo ča s' vidila,
koji stvari, kâ li dila?
Imaju li kô ufan'je
u pakleno doli stan'je
da će vidit kada godi
Isukarsta u rajskom dvori,
ke se časti u tej strane
plemenitim ljudem hrane?
Hoće li jim otkup dati
zemlje, kuće i dukati?

Nigdar nitkor ne pomisli
  da će veće van izlisti;
da vazda se mučit doli
  gdino jesu svake boli,
kojim neće biti konac
  mučiti se u ov dolac.
Pod zemlju će sada ovde
  dočim sudac Bog tad dojde;
ča Bog odluči to će biti
  i to ć(e)mo svi tarpiti.

Duša odgovori i reče tilo vele gorko plačući:

O nevolna puti moja,
  tve pitan'je brez razloga.
Pokle uližu jednoč doli
  u paklene duše boli,
ke u grisih jesu umarli
  i paklenih muk dopali,
za sve blago kô pušćaju,
  otkupljen'j(a) ne imaju.
Njim ne prudi molbe mnoštvo,
  puti žežin ni almoštvo.
Da bi virni svi molili
  popi, fratri svi postili,
i da bi hotil dat sve blago,
  svakoliko srebro i zlato,
ne bi mogli jadnu samo
  iznet dušu kâ je tamo.
Prošćen'ja bo Božja nima,
  kîh paklena muka prima,
jer pakleni ljuti djaval
  jedne duše ne bi podal
za vaskolik saj svit ovi

iz njihovih pojt okovi;
ne bi pustil u pokoji
za mal hip da postoji.
A kâ pitaš vele vlasti
ke njih čeka tamo časti,
stanovita u tom budi
pravda Božja da osudi:
da našega svita okolu,
kî na najvišem sidi stolu,
varžen doli na vrat trupi
volju Božju kad pristupi,
veće nego za nevolju
kî ne čine Božju volju.

Dospivši duša govoren'je dojde jedan djaval i poča nju biči fruštati govoreći njoj:

Hoć viditi i kušati
ke ću t' muke zadavati,
jer od Boga pomnjil nisi,
zato sada tim se utiši!
To t' jizbine, to t' pinezi,
to t' oholstvo sideć s knezi,
a toj s njimi kad sijaše,
a za Boga ne hajaše
Sada tarpi ove muke
i udorce od me ruke.

Sada dojde drugi djaval s manistrami pakla i udri onu dušu u obraz i reče ove riči:

Ovako se oni štuju
  kî naš posluh ne obslužuju;
ovu plaću svi dostoje
  kî u grisih vazda stoje.
Svi čekaju ove časti
  kî zbiraju svita slasti,
kî se dobru na svit daju,
  a za Boga li ne haju.
Ni još ne znaš ti sasvime
  koliko smo harni time,
tko godir virno naju dvori,
  od grihov se ne pokori,
jer od naših jošće ruku
  stokrat veću tarpi muku.

Kako djaval dospi govoren'je tako duša zavapi k Isusu s plačem (i) reče:

O Isuse, pomozi me,
  za prislavno tvoje ime!
Ti me otmi djavlom iz ruku
  za ku s' tarpil na križ muku.
Izbavi me ove boli,
  za karv svetu koju proli!

Dospiv duša nevolna, pride treti djaval imenom Kalabrin s ognjem okolo duše i reče njoj govoreći ove riči:

Odašlo je jure vrime
  zvat na pomoć Božje ime,

djavlom tebe iznet iz ruku
  da ne tarpiš našu muku.
Pravda hoće sada tako
  da to tarpiš, ne inako.
Na t', za vele tvoje slasti
  tere čudne vele časti,
jere posluh vas obsluži,
  a s Bogom se sad razdruži.
Zato voli s nami stati
  i pokoja ne imati,
jer za svita svaku radost
  uživat ćeš vičnju žalost,
da ti nije nitkor takmen
  po sve vike vikom, amen.

Tada duša li vapijaše Isusa i majku njegovu i svetoga Ivana Karstitela, plačući govoriti ovo:

Još te molju ja, Isuse,
  pozri na me[29] gorke suze,
ne daj mene razdrit sasvim
  prinečistim djavlom ovim!
Milosardje gdi je tvdje
  kô nathodi grihe moje?
Zasve jer sam grišno živil,
  li tvoju sam viru imil.
Ime tvoj(e) ne zatajah,
  ako prem se s tobom svajah.
Tvojoj slavi nije dika
  nijednoga smart grišnika,
navlastito kada s kriva
  milosardje tve priziva.
Od sebe me ti sad, poni,
  Isukarste ne odgoni,

da otmi me ovim lavom
  kî me dile s tvojom slavom!
Molim tebe, slavna Divo,
  pozri na me milostivo,
moli za me sinka tvoga
  da me izbavi truda ovoga,
jer će t' milost svaku dati
  ku godir budeš ti pitati.
Ne sardi se, daj, ti na me,
  pomol', Gospe, sinka za me
grišniku mi pomoć dati,
  ti koja si Božja mati!
I ti, Ivane Karstitelju,
  priporuč' me Spasitelu,
da se na me on sad smili
  ter me otme djavloj sili!
Jer od njega i ti moreš
  sprosit milost ako hoćeš.
Pomoli ga za me sada
  jer se duša mâ raspada
od bolizni tere muke
  ku mi daju djavle ruke.

Tada blaženi sveti Ivan odgovori duši onoj:

Žal ti mi je, dušo tužna,
  da si s Bogom ti razdružna
i da djavla (tebe) sila
  muči za tvâ huda dila.
Da kako ćeš da t' ja stvoru,
  ali njega za te da molju?
(I) da bi htil dat sve zato,
  svekoliko srebro i zlato,
on se meni ne umoli,

ni mi za te milost stvori
Jur je tebe osudio
za tvoje grihe ke s' činio;
neće opeta pritvoriti,
svu odluku pričiniti.
Nišće manje cića toga
ja ću kušat molit Boga,
jeda kako Božja svitlost
tebi novu stvori milost
ter te otme djavlom time
i u raj te gori prime.

Tada sveti Ivan obrati se k Isusu, pokleknu na kolina moleći se Isusu, govoreći ovo:

O prislatki Isukarste,
koga moći nije varste,
ovu milost sad ti prosim,
a za ljubav ku ti nosim
i za kumstvo sveto i milo
meu nami kô je bilo
kad te karstih u Jordanu,
tad karstjanom bil dan svanu,
na dušu se onu smili
kâ vapijuć tebi cvili,
koju mnoštvo djaval dave
kako jedni ljuti lave,
zasve da u grisi(ih) ta priminu
i po pravdi uistinu:
kakomo se ti Trajanu
milosardjem tvojim ganu,
kî brez karsta uistinu
i svih grihov pun priminu?
Svaka bo su tebi uzmožna[30],

tvo(joj) moći i podložna;
svako tvoje, Bože, dilo
u svemu je pravo imilo
jer si pravden i dobrostiv
i podnosit ti svaka htiv.

Odgovori Isus svetomu Ivanu ove riči:

Jur stanovit imaš biti
da t' sam u svem rad zgoditi;
da za to me već ne moli,
milost pitat nije koli
jere se sud moj ne pobija,
biše za nju molit prija.
Sad je tribi da za dila
dam joj plaću ku je htila,
jer je znala na to dojti,
a grih nigdar ne hti ojti.
Zato, dragi moj Ivane,
kako t' pravda da me gane,
da joj prostim nje tamnosti?
tvoje molbe jur bud dosti!
Sad ćeš čuti i viditi
kako ju ću otpraviti.

Videći Diva blažena da Ivan ne more milost imati, pade na gola kolina prid sinkom svojim, njemu slatko, umiljeno govoreći:

Čudno mi je toj viditi
da se ne hti umoliti,

slatki sinko, tvomu Ivanu,
učeniku izabranu,
kî te moli kako i ja t',
ufajući milost prijat.
Milosardje steže mene
cića duše te nevolne.
Ja te molim da joj prostiš
ako ljubav meni nosiš;
zato, sinko, hti' se smilit
ako majku ne ć' uvridit!
Ovu dušu meni daruj,
paklenih ju muk obaruj,
za prislatko ime tvoje
ne uhili majke svoje,
i za mliko parsi mojih
kojim tebe, sinko, dojih,
i za suze ke ja prolih,
i za muku kôm se bolih,
kad te vidih križ noseći
pak raspeta na nj viseći.
Sad ću vidit ljubav tvoju
i poznati svu moć moju.
Nu se veće ne zadaržuj[31],
molim, sinko, jur se smiluj;
dopusti mi ča ti prošu[32],
za onu ljubav ku ti nošu[33]!
Milost ovu njoj učini
ku učini Mandalini,
razbojniku i tolicim,
prosti grihe svim kolicim;
kî su s tobom sad u raju
i vesel'ja uživaju.
I za ku si prijal muku,
ti učini jur odluku:
da ne bude djavlom dana
ni njih vlasti prikazana.
Tu ti milost, slatki sinu,

majka prosi, a ne inu.

Tada Isus odgovari majci svojoj ovako:

Majko draga, stani gori
ter mi na ovo odgovori:
bih li pravi sudac bio
da bih ja toj oprostio?
Prineharna duša ova,
koja Boga ne poštova,
kad zapovid Božju zabi,
da vazda ona grihe čini,
da u raju bude stati
kâ dostojna nî ga znati?
Kâ bi pravda svetih bila
za njih mnoga dobra dila,
kî se dopustile prija umriti,
nego Bogu sagrišiti.
To dostojno nije slišat
da se s njimi bude mišat.
Znaš li, majko, koje muke
prijale su moje ruke,
parsi, noge i vas kip moj
za njoj dati raj neharnoj?
Koja zato i ne haja
mneći da muk[34] nî ni raja?
Vas vik živi, zabiv Boga,
ne bi sita griha svoga;
da neka se sad pokori
za nje dila koja stvori.
Za nju, majko, na križ propet
dopustil bih se moguć opet,
da ovo ti moji sudi:
za nju molit već ne prudi,

jer nî vrime sad molen'ja
  neg za dila osujen'ja.
Zato gledaj tere muči
  gdi sin Božji pravdu luči!

Tada blažena Diva sinku odgovori ovako:

Pokle pravda hoti tako
  i ne more bit inako,
ner da bude osujena
  u mučen'ja taj paklena,
kâ dostojna jest za grihe
  nigdar imit već utihe
jere, tvoje zapovidi
  ne hajavši, grihe čini:
a ono budi sve to tako
  kako hoćeš, ne inako.
Ti odluči, ti osudi,
  kako hoćeš tako budi!

Sada Isus ima dati sentenciju ovoj duši sardito i reče ove riči tako:

O neharno me stvoren'je,
  zamani t' je sve molen'je
Sada ti je prišlo vrime
  zvat na pomoć Božje ime,
od koga se zabivaše
  dočim na svit pribivaše?
Čin' da tebe sad iskupi
  blago koje krivo skupi;

pinez zlatih mošnje mnoge
ke daržaše za tvoje boge,
meni hvale ne uzdajuć,
ni uboge pomagajuć;
ne scinjuć(i) nikogare,
me milosti tere dare,
obilato kih za dosti
podah tvojoj neharnosti.
Na priliku moju te stvorih
i na križu za te umrih,
i znan'je ti svete vire
dah i blaga svarhu mire.
Zlobe i grihe tvoje brime
tarpio sam dugo vrime,
budući mi sasvim milo
osuditi tvoje dilo;
da kad vidih jur sasvima
da grih ojti volju nima,
bi potribno, znaj zaisto,
pravdi mojoj dati misto.
Zato ča si sama htila,
sad uživaj za tvâ dila.
Milosardja vrime projde,
moje pravde zakon dojde.
Ti si zbiral slasti svita,
dojde konac tvojih lita,
da djavalskih tarpiš ruku
brez pristanka gorku muku.
I kî na svit sve nevolje
tarpi cića moje volje,
da nebeskih pak radosti
vazda uživa izvarsnosti.

Kako Gospodin dâ sentenciju, tako djavli počaše mučiti onu dušu. Tada jedan djaval poče govoriti ovako:

Neka tarpiš u sem misti,
  iz ke nigdar neć' izlisti.
Rabi, ne stoj, Kalabrine,
  ne čin' hipa da počine
priprokleta ova duša,
  koja Boga ne posluša:
tuci, žeži nju i pali
  pâk ju marzlom vodom kali,
neka plače ter pripiva
  slasti svita ke uživa!

Tada djaval oni čas profundaše onu nevolnu dušu u muke paklene. Finis.[35]

Finis.

Zatim sveti Bernard poča puku govoriti ove riči tako:

Vidiste li i slišali
  Svi koji ste totu stali,
ča je naša put pritužna
  kada s dušom jest razlučna:
smrada tere gnusa vrića
  i nečistih čarvi pića;
koju jošće varhu toga
  plaću prima on' od Boga,
koja tilu svomu zgaja,
  a s Bogom se svojim svaja.
I zato vas svih, karstjane,

sad od Božje molim strane:
ostavite jur tašćine
sega svita, ke vas hine;
blago grišno ne ljubite
jere dušu svi gubite,
ner Isusa draga, koji
nag na križu za vas stoji.
U njem ljubav postavite
i njegovo ime vi slavite,
da po smarti duše vaju[36]
vičnje muke ne kušaju,
kako i ova grišna duša
koju sveza djavla ruka.
A ja hoću molit ovoga
Isukarsta propetoga,
da zaradi svoje muke
oslob(o)di vas djavle ruke;
i skrušen'je kô kažete,
ako ni sad ne lažete,
unapridak da potvardi
Isus naš milosardni;
da dostojni vi budete
u radosti priti svete
na nebeske strane gori
gdi angelski jesu kori;
i gdi sunce ne zahodi,
gdi se dobro sve nahodi,
gdi nî tuge ni žalosti,
nego slatke sve radosti,
u koje vas rač' staviti
Otac i Sin i Duh sveti postaviti!

Amen. Finis. Laus Dei!

Ovo jest
skazan'je od nevolnoga dne
od suda ognjenoga, napokonji koji
ima biti

Na(j)prija hoće izajti s nebes jedan angel tere će govoriti svemu puku ove riči tako:

Prav jest nauk mudrih ljudi
  da ime njega kî sve sudi
prizivati nam se mari
  u počelu svake stvari,
s bogoljubnim sarcem mole
  Boga oca kî sve more,
a prez koga stvar nijedna
  reć se more da je sredna.
Tebe, poni, svemogoga
  zovem kralja i Boga moga:
dostoja' se tvoja svitlost
  dat nam pomoć tere milost,
skazat i reć strahe suda
  da, ostaviv grihov bluda,
budu tvoju volju brići,
  a od zla se vazda strići,
svi kî skupom ovdi side
  da slišaju tere vide.
Poni, otci i bratjo moja,
  zatvorite usta svoja!
I vi majke i sestrice mile,

ke ste totu skupom sele,
muče slište uši napan,
sud je Božji vele strašan.
Uvik će se veseliti
kî se ostave zlo činiti,
ter zapovid ispuni Boga,
gospodina spasa svoga.
Kî li bude li zlo činit,
osujen će vazda cvilit;
viditi će Božja sina
kî je istina a ne hina.
Dojti bo će s neba naš karst,
a ne od zemlje, kako anćikarst;
s božastvenom voljom, vlastju,
službom svetih tere častju
i s angelskom družbom mnogom,
kâ će dojti tada s Bogom:
stat će s desne njega i s live,
a on će sudit martve i žive.
Poni, sarca ponizite
tere vi'te i slišite
ča će Isukarst sad činiti
i ke odluke govoriti;
kô će biti razlučen'je,
zlih od dobrih razdilen'je;
kâ je muka uvik zalih,
kâ li radost vike dobrih.

Jedan angel trublom zatrubi i poča govoriti:

Glas veliki trublje ove
martvih s greba vanka zove:
ustante se s grebov sada
i odluku slište ku dâ

kralj nebeski, Bog i človik,
  ča će tarpit vazda uvik.
Veselte se kî cić Boga
  tarpili ste teška mnoga;
a vam jao kî zbiraste,
  slasti svita uživaste,
zakon Božji ne hajući,
  ime njega ne štujući.

Drugoć zatrubi i reče puku riči ove:

Dvignite se, drugoć trubi
  trublja sveta; svih vas budi
da vikovnji sud slišite,
  plaću dili da primite:
hodite gori u rajsku radost
  kî ste griha imili žalost,
a kî ste se nasladili
  vazda u svakom hudu dili,
sada ćete gorci biti
  i u gorušćem paklu vriti.

Tretom zatrubi i reče puku riči ove:

Gori, gori na glas treti
  kî ležite smartju speti,
da slišate trublju suda
  i primite vaša uda,
s kimi ste se...

[Manjkaju listovi 234, 235, 236][37]

... da najveće tebi udi
nečistoća tila i trudi.[38]

Obrativ se dite k ocu, sardito govoraše:

O prokleti otče i hudi,
gore t' budi od svih ljudi!
Cića tebe nisam spašen,
da u pogibil jure varžen,
jer me ne hti pokarati
ni od igre ustavljati;
jer me bludi potolicom
da se mišam meu dicom
s tovarištvom kô me učaše
na zla svaka, ti mučaše.

Jedan otac dobar o desne strane reče sinu svomu:

Sinko, gledaj biči moji,
koliki su prudi tvoji!
Onoj dite majka mila
da bi bila ne rodila,
vele bi mu bilo bolje,
ner u vičnje stat nevolje.
Da tebi su moji čari
odvratili od zlih stvari,
a potakli dobro činit
da svetim budeš živit.

S družbom dobrih jer hoti stat,
krunu veću sad hoć prijat.

Odgovara sin svomu otcu humileno ovo:

Isukarstu budi hvala
i tebi, otče, kî me kara!
Pokaran'je kripost množa[39], -
ne objistuje bjena koža.
Nauk časti tere bjen'je
to j(e) moje sad spasen'je,
i još dobrih tovarištva
moga su uzrok sad blaženstva.

Jedan od desne pristraši se, poče govoriti:

Premda s desne strane stojim,
li sudca se Boga bojim;
kada sardit on pogleda,
od straha mi sarce preda.
Strah mi pride jer zaisto
grišno živih i nečisto,
da na konac jah se kajat,
milost prose[40] gorko plakat.
I svak kî se za grih boli,
milosardje Božje toli.
Kaj se dokla s' živ na sviti,
pak se kajat ne prudi ti;
Bog je pravden nekajanim,
milosardan pokajanim.

Sveti Mihovil vidi mudroga Salum(un)a gdi stoji na sudi meu livom i desnom stranom, i reče:

Salamune prirazumni,
  da u dilih malo umni!
Podložî se ženskoj varsti
  ter idolom čini časti:
nečistoćom takih dio
  Boga s' mnogo rasardio.
Bio s' bogat, moguć, slavan,
  a paka ćeš bit pečalan.
Naukom si mnozim dal slast,
  sam ćeš za grih past u propast.

Salamun odgovara svetomu Mihovilu ovo:

Ča govoriš, o angele?
  ja ima bit blažen vele;
zidah tempal slavan dosti,
  knjige pisa(h) od mudrosti,
kra(l)j i prorok j(a) sam bio,
  od griha se pokorio.
S mirom živih vazda i puk moj
  prez arvanje, strah u pokoj.
Česa, poni, veća rekal
  da ću pasti doli u pakal?

Sveti Mihovil odgovara Salamunu ovako:

I Balan[41] je bio prorok,
da osujen'ja ima uzrok,
jer za idoli i on bludi,
stoga i tebe Bog osudi.
Zaisto bi t' bil prostio
da bi se parvo pokorio,
da kako diš[42] da se kajal
pokol u grisih nisi hajal?
Njih altare ne razvarže,
zato s live hod' najbarže!

Salamun, videći se osujen, uzvapi govoreći:

O putene nečistoće,
koliko ste hudo voće!
Nasladite ljudsku volju,
smartnu daste pak nevolju.
Mao hip tarpi naslaj(e)n'je,
a prez konca je osujen'je.
Jer sam žene bil obljubil
i za bozi njih zabludil,
ojme, zato grem u jami
gdino gori vičnji plami!
Ča mi prudi jur kraljevstvo,
slava, blago i umitelstvo,
i dohotki nescinjeni -
sve to zgubih, ojme meni!
Ne zovte me mudra veće
jer razumu obarnuh pleće,
i pod noge stavih razlog
steći vazda u griha barlog.
Zovite me da sam lud bil,

prez pameti ništa ne umil.

Zatim sveti Mihovil povede Salamuna me(u) krivimi, i tada poče jedan od popov, kî bihu s live strane, za svih poča govoriti svetomu Petru ove riči tako:

O pastiru crikve, Petre,
otče pravi i naš meštre,
pogledaj nas jer meu krive
stavleni smo strane live!
Pogledaj nas jer za malo
evo nas je zlo dopalo!
Kî ga biše zatajao,
a naš grih je pri tvom mao,
u Boga nas rač' isprosit
kîno tebi hoti prostit!

Sveti Petar sardito popom odgovara ovako:

Farizeji novi hudi,
licimire vaše ćudi
ništare vam sad ne prude,
da veće vam škode i ude.
Razbludno ste svi živili
i u tom Bogu sagrišili.
A ja ako li zatajah,
pak se[43] grih svoj plačuć kajah.
Ja žalostan bih cić toga
da zatajah Boga moga.
A vi se ništar ne hajaste
ni se od griha pokajaste,

da bihote vuci vazda,
  ne pastiri Božja stada.

Popove odgovaraju svetomu Petru ovako:

Mnjahomo imit tih odgovor,
  a ne saržbu ni opogovor,
i da s' pastir miloriki,
  a ne da si sionik niki.
Mi pojući Sveto Pismo
  i oficije govorismo;
mi služismo mise svete,
  odrišismo duše spete
karstom svetim, ispovidom,
  riči Božje pripovidom.
Kako, poni, kî smo inih
  odrišili od grihov grišnih,
ostali smo u docu suznom
  meu djavli s družbom hudom.

Sveti Petar odgovara popom ovako:

Potumjanac[44] kad je poznan,
  ne krije se, bluje sve van.
Dobro štiste sveti oficij,
  da za imit beneficij;
ni za Boga, ni za stvari
  nije nego za dinari.
Skupost vaša mnoga dosti
  progna vami u žalosti.
Zato nazad otidite

ni me veće zazovite!

Ubozi od live strane mole se svetornu Nikuli[45] *i svetomu Francisku, govoreći ovo:*

O Francisko ubogaru,
nas nevolnih pozri zgaru!
Mi smo ubozi na svit bili,
zlo smo jili, gore pili;
oderanih nas spovaše[46]
mnozi kad nas pogledaše.
Zato m(n)ismo da po smarti
Bog nas toga zla isparti,
a sada nam huje priti:
u pogibil svih odvrići.
Zato mol' se za nas živo
da ne učini on nam krivo!

Sveti Franc(isk)o odgovara ubogomu ovako:

Mogahote bit spaseni,
u uboštvo postavleni,
da oholi htiste biti,
nikomur se ne podložiti.
Tko vas spova, odspovaste,
ponižen'ja ne imaste,
jazik dugo prostirući,
sarcu volju svu dajući.
U tih grisih vi zaspaste,
zato s live strane staste,
od grihov se ne kajući

ni ka Bogu upijući[47],
kî prošćen'je tomu daje
kî se od grihov parvo kaju.

Ubogari odgovaraju svetomu Francisku:

Poni naša muka mnoga
ner ki imit plaću od Boga;
da kî su na svit nas utižali,[48]
zač su oni s desne stali?
Krudela je stvar da ubozi
poginemo sad nebozi.
Mi mnjahomo da uboštvo
dovede nas na blaženstvo,
a u paklu da će stati
kî su blagi i bogati.

Sveti Franc(isk)o odgovara ub(o)garom ovako:

Kî se trude cića Boga,
biti jin će plaća mnoga;
kî li silom trud podnosi,
plaću od Boga ne ponosi;
ne bî plaćen Šimun oni
kî križ sveti silom poni.
Ako s desne sad su sili
kîno van su pri vridili,
svi su grih svoj spovidali
i parvo se pokajali.
Vaša pamet slipa biše
kâ se inako shranit mniše,

ner se od grihov pokajavši
ustarplen'ja u svem imavši.

Svi se targovci priporučuju svetomu Nikuli:

O Nikula Baranine[49],
gledaj narod kî sad gine!
Božjemu se moli lici
za nas jer smo targovnici.
Obašli smo mora i polje
za da bude ljudem bolje.
Rizikasmo život i blago
da svak kupi ča mu drago.
Ti čin' da nas Isus, poni,
pomiluje a ne odgoni.
To čineći mnozi robu
zatravismo[50], mnozi kožu.

Sveti Nikula odgovara targovcem tako:

Nikulo(m) me zvaste od Bara,
kî vas gledam sad od zgara;
mâ bašćina u Garcih[51] biše,
gdi se Mira grad zoviše.
Vi ste bari[52] zaisto bili
kî ste hinbu svud činili,
lažom rotom obnajuje[53]
marhe[54] keno bihu huje.
Riste da je dobra roba
kâ ne biše vridna toga.
Trudili ste ne za učinit

naruk ljudem, ner za dobit
od svakoga ča kî more,
prohodiste mora i gore.
Li ožuru čineć mnogu
dosmardiste jure Bogu;
protiv vam je saržben dosti
cića vaše te skuposti.
Bol'je biše blago ne imit,
ner u ognju uvik gorit;
glavu izgubit bolje biše,
ner li dušu kâ uzdiše,
da se u grisih parti brime
i u zlobah strati(t) vrime.

Sve bratišćine priporučuju se svetomu Hjerolimu, govoreći tako ove riči:

Otče skule, Hjerolime,
kâ se skupi u Božje ime!
Evo ti smo s live svi mi
postavleni meu zlimi.
Hvaljahomo u dne i u noć
Boga, mneći da će pomoć;
dišipline i tunike
da će prudit nam u vike.
Pojahomo vele milo,
kako nam je zlo se zbilo?

Sveti Hjerolim odgovara svim braščinam:

Svete skule toj ne haju,

da pojući privraćaju,
ni tunike da pronose,
ni da gredu s noge bose,
ner da uzdaržu sarce čisto
hvaleć Bog' u svako misto.
A vi biste grisi speti
ter kazaste da ste sveti.
Hvale vaše i skule biše mani
jer iskaste bit štovani
i hvaleni meu ljudi,
zato Bog vas tako sudi.
Jer nikomur neće prudit
dobro činit a zlo mislit!

Sve bludnice priporučuju se svetoj Mandalini plačući, tako govore:

O blažena Mandalina,
kâ u ljubav ne bi lina,
pomiluj nas jere slabost
puti naše dâ nam žalost!
U bludu smo pri živile,
naslajen'ja svita imile:
svit, put, djaval, ljudi mladi
u tom grihu nas posadi,
izvede nas u zle brodi;
ojme, nač' nas mati rodi!
Da li moli Boga za nas
da nî toko saržben na nas!

Sveta Mandalina odgovara bludnicam:

Grih činiti vam nî sila,
da volja je vaša bila.
Napastem se podložište,
a to same vi hotiste,
ne hteći jim protiviti,
da u njih se nasladiti,
u oskvarnjen'je vaše puti
ne hajući zal glas čuti,
ner na tance potičući,
pismi tašći začinjući.
Gizde vaše, igre i gledi
vargli va(s) su u te zledi.
Tko će živit u čistinju,
ne pogleda na tašćinu,
uši otklanja gdino vidi
da vašćinu tko besidi;
tovarištvu hudu neće,
s pobož(n)imi rado ste(ć) će.
Post, molitve tere bdin'je
puti ustežu pohotin'je.
Vi se za toj ne mariste,
zato sebe ne shraniste.

Toj čuvši muž jedan od desne strane poča govoriti ženi svojoj, kâ staše na livu stranu, govoreći (j)o(j) ove riči tako:

O nečista ženo huda,
skužavan'ja tvoja luda
ne valja(j)u jer ti sila
živodistva[55] nije bila;
da zgajala s' svojo(j) volji,

zato s' sada u nevolji,
sad za grisi tvoji očiti
za ke u ognju hoć' goriti.
Nepošten'ja biše rada,
to bî meni briga i svada.
Vazda karah tve činjen'je,
ti ne haja za pošten'je.
Svite moje i nauke
pogarjiva: sad u muke
paklene t' je vazda stati,
pokoj nigdar ne imati.

Žena svomu mužu odgovara ove riči:

Da bi bio toko mudar
kako s' bio, mužu, dobar,
jeda li bih ja neučinila
taj tolika huda dila?
Da svagdanje me zabave
prignuše te da gizdave
svite meni kupiš, cić kîh
nepošteno u zlo živih.
Ne uzdaržeć tebi viru,
zla se učinih u svu miru.
Da najveće na toj mene
potaknuše hude žene,
keno sa mnom li općahu,
glase o druzih donošahu.
Tim se užga sarce moje
ter ne hajah kare tvoje;
ni počinut mislit veljah
dokla izvaršim kâno željah;
želju li hteć ispuniti,
a uvik se sad mučiti.

Svi grišnici napokon obratiše se ka Gospi slavnoj i blaženoj, moleći s plačem, govorahu ove riči tako:

O kraljice vičnje vlasti
  i dobroto svake varsti!
za naša se moli dila
  Boga koga s' porodila
da nas čini zlo nimati;
  ča uspitaš sve će t' dati.
Ti si majka od milosti,
  ne pusti nas u žalosti;
sinkom tvojim umiri nas
  da u vike ne osudi nas!

Gospe blažena odgovara svim grišnikom:

Sinka moga gnivna vidim,
  moliti ga za vas ne smim.
Danaska će na sud sidit
  i vas za grih svih osudit.
Općila sam molit za vas,
  da vrime je prošlo danas;
da milost vam neću isprosit,
  ja vam budu veće udit.
Da će sud bit, svi poznaste,
  a ništ(a)r se ne kajaste;
strah i ljubav ne imiste,
  zato tamo jur odliste!

Počaše svi grišnici vapiti govoreći:

Ojme, zgibe svih ufan'je,
  zamani je sve čekan'je,
da se na nas jur tko smili
  ni milosti nam podili,
od smilen'ja pokol potok
  prisahal je, a mi smo uzrok.
Sad jur znamo pomankan'je,
  kô je naše gorko stan'je.
Bogu vele privridismo[56],
  sami sebe ne svidismo[57].
Ča nam prudi znan'ja svuda
  objist naša i razbluda?
Slast vrimen'ja harlo otide,
  muka vičnja za njom pride.
Gorci naši i bidni stani
  vazda li će biti znani,
gdi grišnike ogan pali,
  a čarv grize neumarli;
gdi je tamnost čarnja lonca
  i zlo svako a prez konca.
Da bi Bog rok postavio
  zlu ovomu niki bio,
sto tisući (i) još tokoj
  godišt, bil bi nigda pokoj;
li konac bi bil kad godi
  našoj muci i našoj škodi.
Da od muke još mučenije
  misli da jo(j) konac nije.

Isukarst sardit, glasom strašnim govori onim kî su s live

strane ove riči:

O neharni zli karstjane,
  vidite li moje rane?
Prijah za vas put i tilo
  jerbo mi vas biše milo.
Muke, trude, progonjen'ja
  od mojega porojen'ja
za vas tarpih dobrovolno
  i karv prolih zadovolno.
Umrih za vas na križ sveti
  jer bihote grihom speti.
S otcem Bogom ja vas smirih,
  blud idolov zemlje stirih[58].
Iskazah vam viru pravu
  da ulizete u vičnju slavu.
To l' je plaća mojih dari
  i scinjen'je Božjih stvari,
da se u grihu umnožaste,
  a pobolšat ne hajaste?
Pri zgodiste svitu svemu,
  ner zakonu vi Božjemu,
oholiju svuda steruć,
  slasti tila vazda žeruć.
Božje vazda, kako htiste,
  zapovidi pogardiste.
Od zla, poni, ko hti obrati,
  tko se more ispričati?
Zato s pravdom, kâ je u meni,
  bit imate osu(j)eni.
Nadahnuh vas da činite
  dobro svako, zlo ostavite:
nadahnutje otpustiste,
  grih varh griha napartiste;
ne ostaviste zla činjen'ja,
  dostojni ste osujen'ja.

Od toga vas pogibila
ustavljahu svetih dila,
svetih otac pripovisti:
vi ne imiste u sebi svisti.
Pokol htiste krivo živit,
vazda ćete u paklu cvilit.

Oholi grišnici obranomu humilenomu govore:

Brate dragi, reci meni
zač ste s desne vi dozvani,
a mi s live, buduć s vama
i mi od Eve i od Adama?
Taj razluka[59] nam skazuje
da nič dat vam odlučuje
Isus, ča nam neće dati
kîmno veli s live stati.
Da vi kî ste bratja naša,
otvorite usta vaša
ter molite da Bog i nas
s desne zove kako i vas;
jer sumnjimo da smo zgibli
pokol smo se s live zbili.
Od straha nam trepe uda,
bojeći se Božja suda.
Vi hotite njega molit
jeda nam će milost stvorit!

Obrani humileni odgovara oholim tako:

O nevolnici svi kî koli,

tko t' jes da se za vas moli?
Da se Bogu ponizite,
a oholiju ostavite!
Koko naše govoren'je
da pustite zlo činjen'je?
Poniženih Bog pomaga,
a oholih odnemaga,
kîno išću nike vlasti,
ljudske hvale tere časti,
progoneći dobre ljudi,
ne hajući Božjih sudi.
Više inih htiste biti,
zato vam je niže iti,
u onu propast najstrašniju
gdi je škrip zubi, plač očiju.

Zavidljivi grišnici govore ljubeznivim:

O kî ste se s desne stali,
niste li u grisih vi upali?
I vi na svit biste oholi,
pusti(v) uzdu tila volji:
zač nimate biti i vi
osujeni kako i mi?
I jo(š) su tuj mnozi od vas
kî zgrišiše veće od nas.
Kâ je pravda tih Božjih dil
da je listo vam grih prostil
ter vas prijal na milosti,
a nas pustil u žalosti?
Teže nam je dobro vaše;
ner zlo tarpit uvik naše.

Odgovaraju obrani ljubeznivi zavidlim:

Živit na svit ne zgrišaje[60]
  ne more se, istina je,
da pri smarti tko grih pusti,
  a ufan'ja ne popusti,
tere počne dobro činit,
  milost van će Bog poklonit.
Pokajanu ispovidi
  reći mu će: "Ka mnî pridi,
hot se sa mnom veseliti
  jer si ostavil zlo činiti,
i za meni jošće zgodit;
  pravim putem poče hodit".
Da vi vazda u razbludi,
  živ(e)ć na svit u zle ćudi,
ne htiste se pokajati
  ni od griha ustavljati.
To je uzrok da prokleti
  bit hoćete, a mi sveti.
Boliti se dobrom našim,
  tim je teže mukam vašim;
taj zavidost vas i trudi,
  vas zlovolje nam ne udi.

Sardit grišnik govori obranomu tihomu[61] *ovako:*

O kî ste se s desne stali,
  kako dite kô još sliši,
pritarpiste naše gnivi,
  sad ste vidit veće živi.
kako da bi vam drago bilo
  zlo kô tarpi naše tilo;

naša duša tolikoje,
  kâ ne ima jur og(o)je,
da većma se boli jer svih
  sad vas gleda tuj veselih.
Mi imamo žalost mnogu,
  vi ste u milost jur pri Bogu,
da za ljubav iskrinjega
  pomolite sada njega!
Ini li smo narod ner vi
  da nimamo s vami stati?

Obrani tihi odgovara grišniku ovako:

O saržbeni, puni jida,
  da nimate vi još stida
protiv nam se li sarditi
  i osorno govoriti!
Kako ćete da Bog sli(š)a
  rič sarditu kâ ne tiša?
Protivni ste nam i Bogu
  jer nosiste tvardost mnogu.
Mi smo s Bogom jedne volje,
  kî nam daje dobro i b(o)lje.
Ča je ugodno Gospodinu,
  nam je drago uistinu.
Drago mu je osudit vas,
  zato i nam tuj vidit vas.
I ako se vi zlovoljiste
  jer veselih nas vidiste,
to je vekša vaša muka
  kâ vas gorko svih sad skluka[62],
cića sarca, stanovito,
  kô je u vas prisardito.

Lini grišnik govori obranomu harli:[63]

U nepomnji ter linosti
  pasihom(o)[64] naše kosti,
na rabotu vazda marzli,
  a na praznost[65] vele harli;
u perene meke speći,
  češuć tarbuh ter ležeći,
drugda sideć za tarpezom,
  miniše obid i s večerom.
Toko dobra htismo imati,
  jisti, piti ter ležati,
ne misleći mimošasna,
  ni sadanja ni došasna.
Zato u Bogu ne ufasmo,
  za spasenj'(e) ne hajasmo.
Planita nas na toj sudi
  pod kômno nas mati rodi.
Svaki bo je one ćudi
  komu zvizda svâ prisudi:
naša, poni, nî krivina
  da je naša duša lina.
Molite se, poni, za nas
  kî stojite s desne od nas,
jere vas je Bog poštoval
  jeda da bi nas pomogal.

Obrani na dobro harli odgovara linim:

Bogu, tebi ter istini

protivećи, sobom hini
svaki od vas kî planitam
uzrok daje, da nî svistan
u dobroti dila koga
jest na nebi plaća mnoga.
A gdi je slobod zla i dobra
kâ vam dâ Bog s nebes zgora
da morete učiniti
ča budete sami htiti?
Inako bi dobri i zali
jednu plaću svi imali.
Zamani bi pisma sveta
da bi zvizdom duša speta;
silom dobro da bi činil,
ne bi plaće dostojan bil.
Protiv volji da bi bio zal,
ne bi t' nigdar muku Bog dal:
da jere svim slobod poda,
dobrim dobro, zalim zlo dâ.
I zato ste s live stali
kî ste vrime upušćali,
dobra nigdar ne učinivši,
nere u linosti prižividši.
Izvit imit ne morete:
kuda htiste, tuda grete,
u pakleno donje stan'je;
moliti se za vas man je.

Lakomi grišnik govori obranomu milostivo(mu):

Nepravo je sad izgubit
sve ča iskasmo s trudom dobit,
u kvatirnih svu noć i dan
pišuč razlog[66], sve bî zaman.

Pate s vami kako tiste
  činili smo, dobro viste.
Kad je bila vam potriba
  pinez, robe ali hliba,
ali koje stvari ine,
  vam podasmo bud cine[67],
ča najdraže[68] mogahomo,
  jer dobiti hleplahomo.
A da van j(e) manja muka,
  čekasmo vas varh poruka[69];
ali zaklad[70] vazam jure
  da ne zginu naše ožure.
Zato saržben nima biti
  Bog sad, ni nas osuditi.
Dovolje smo mučni bili,
  na svit malo jili i pili,
račun čine[71] u svako vrime;
  to nî bilo malo brime.
Ostavismo mnogo blago,
  sad je naše tilo nago.
Blago naše uživaju
  kî nas jure zabivaju.
Dobro inih[72] ostavismo,
  sebi ništar ne opravismo.
Zato molte da nam ne da
  veće muke jur Bog sada!

Obrani milostivi odgovara lakomomu ovo:

Zato blago odbigoste
  jer ponit ga ne mogoste;
nazih pokri greba spila[73],
  sobam noseć listo dila.
Nikomure ne činiste

dobra koga ne hiniste,
od svakoga kupeć dosti,
glojuć meso der do kosti.
Blago vaše bog vaš biše,
sarce vaše kô želiše,
koga nigdar ne bi sita
volja vaša po sva lita.
Za inih se vi trudiste,
sami sebe osudiste.
Taj trud biše od skuposti,
zato hodte u tamnosti,
jer kajan'je ne činiste
za zla stvoren'ja kô činiste,
pinez vazda li želeći,
Bogu časti ne čineći.

Žarlac grišnik govori obranomu triznomu:

More li biti da ć(e) i nas
osuditi Isus danas
cića pitja i jiden'ja
tere garla nasićen'ja?
Zaisto tilu nastojasmo,
a za dušu ne hajasmo;
da ini nî grih u nas bil,
to zna on kî je sad na sud sil.
Da vi kî ste polag njega
s desne strane, molite ga
da nas s vami ne razluči
pokol sud svoj on odluči.
Budi da se pokajati
i od toga se spovidati
ne hajasmo, daržeć da grih
to j(e) najmanši oda svih,

li vi ob desnu kî sidite,
vi nam milost isprosite!

Obrani trizni odgovara žar(l)cu ovako:

Ti pritili vaši boci
zaslipljuju duše i oči,
kako i tada kad užancu
nimahote pasti pancu[74].
Tej tarbušne vaše vriće
pripune su svake piće[75]
ter vas čine u tom erat[76],
daržeć mao grih mnogo žerat.
I čudno vam jest viditi
da će Bog vas osuditi.
Da nudir se spomenite
tere dobro razumite,
kad cić garla u raskoše
ne hajas(t)e živit loše,
svaku kripost pogardivši,
svaku tamnost obljubivši;
jer zaliho[77] piti i jisti
kî će človik ima(t) svisti?
Nač ga godi volja pride,
kako i prase u barlog ide;
od Boga se ne spominja
jere ino ne pomina,
ner kako si jio jarebice,
tusto meso i kobasice.
Jistve i vina svake slasti
to su vam bile dike i časti.
U tom vaše vrime projde,
zato s live Bog vas ojde.
Jisti, piti tere spati,

a ne htiti žežinati,
uzrok jesu vaših trudi
ke godi vam Bog odsudi.

Bludnik puti govori čistomu ovako:

Od puti nas Bog je stvoril,
i pokol je tako hotil,
nismo vele sagrišili
kî smo puti hot[78] slidili.
Ne mogosmo protiviti
volji njeje ni se riti;
sila je veća nje nego kralji,
papi jošće i gardinali.
Zato molte za nas Boga,
znajuć puti moć je mnoga.
Mnozi su od vas toj skusili;
da bi se oni daj smislili,
moleći se Bogu za nas
da odvarne gniv svoj od nas!

Čisti obrani odgovara bludniku puti:

Bog kî vas je u put stvoril,
zakon van je dati hotil,
i toj kaže crikva mati
muž i žena da ima stati,
matrimonij sveti štujući,
viru vazda uzdaržući.
Zato nima sad skužan'je,
puti vaše pritezan'je.

Ako sili nije protivit
  ne mogoste, da njoj zgodit,
mogahote oženit se
  i zakonom prižívit se.
Tim ne biste sagrišili,
  nere mnogu plaću imili
od onihe kî cić Boga
  ostaviše taj i mnoga.
I ako (j)e kî od naših,
  kî je drug bil dilom vaših,
pravo je spovid učinio
  ner je svita priminio,
pokajao se i bolio,
  zato mu j(e) Bog prostio.
Da vi, steći u barlogu
  i u nečistoću vašu mnogu,
da ga nigdar ne hajaste,
  zato s live sad ostaste;
zato ćete ognjem gorit,
  komu konca neće jur bit.

Angel jedan govori svetomu Bernardinu:

Od tih sedam grihov, kî su
  smartni zvani i smartni su,
svi ostali grisi ishode
  kî se u ljudeh zlih nahode.
Zato, sveti Bernardine,
  kî govoreć dobro čine,
pripovida uzročeći
  zlobu a kripost uznoseći,
hiteć da budu sve blažene
  ljudske duše, muži i žene,
sve uzroke sada spovij:

osujeni kî su ovi
kîno s live strane steći
ne pristanu li tužeći?

Sveti Bernardin govori grišnikom ovako:

Kî činеć(i) zlo i gore
priminuste prez pokore,
sudac pravden, Bog istini
sudom svojim vas ne hini.
Dostojni ste zla svakoga
jer sardiste vazda Boga,
grihe vazda li činеći,
a od grihov se ne boleći.
Hude misli, zla činjen'ja
uzrok jesu osujen'ja.
Progoniste nejačega
bijuć, moreć iskrinjega;
sela i grade obrubiste[79],
ni tim skupost nasitiste.
Svake smetnje i neskladi
jeste bili vazda radi;
karv pravoga prolivaste,
a smilen'ja ne imaste.
Mnoga huda još činiste,
nepravde se ne ukloniste.
Protivnici biste dobrih,
osudiste krivo mnozih;
sila vaša i nepravda
rasap biše svega grada.
Opsovaste Boga i svete,
sad su duše vaše klete.
Puti vaše nečistinjici,
u svem Bogu nevirnici!

Vaše ožure, vaša skupost
  svu oslipi u vas mudrost.
Zabludiste još od vire
  poluvirstva li prostire.
Rugaste se Svetim Pismom,
  smih činiste Božjom crikvom.
Da vele t' je Bog ustarpliv
  kî vam vazda ne sla svoj gniv,
ner vas čeka vele milo
  jeda s', pustiv hudo dilo,
pomoliti njega svitlost
  da prošćen'ja dâ vam milost.
A vi li u zlo nastojaste,
  Boga ništar ne hajaste.
U vas hinbe ter izdan'ja,
  u vas kriva prisegan'ja!
kriva mira[80], krive kvarte[81],
  žara[82], igre tere karte;
licimirstvo, rufijanstvo,
  laža, objist tere pjanstvo,
i krivine sve ostale
  do smarti su u vas stale;
sad su ovdi svim očite
  kâ je plaća tom, vi vîte[83].
Tajat vam je jur zamani,
  na zlo biste vazda dani.
Zato kî ste sada livi
  gorit ćete u ogan živi.
Ne ufajte nigdar izajti,
  ondi van je sve dni stati.

Isukarst govori onim od strane desne:

O vi s desne strane stali

i blagoslov jur imali
otca moga, da kraljevstvo
uzdaržite gdi blaženstvo,
jer obrani biste meni,
svi kripostju urešeni,
pomagaste vazda uboge,
a sad plaće primte mnoge!
Lačna mene napitaste,
žadnu meni piti daste,
prijaste me na stan gosta,
a naga me odiste dosta,
nemoćna me pohodiste
i od uze otkupiste.
Za te stvari i dila takaj
stati ćete sa mnom u raj.

Odgovaraju obrani Isukarstu ovako:

Dragi mili Gospodine,
pri ner ovo vrime mine
povidi nam kad vidismo
tebe lačna, nasitismo,
kad li žedna napojiti
htismo i gosta nastaniti,
kad k nemoćnu hojahomo,
al od uze otkupljevahomo?
Toj nam povij jer ne znamo
po čem plaću tu imamo!

Isus odgovara obranim s desne strane:

Uistinu govoru[84] ja vam,
te dobrote sve vaše znam:
ča učiniste komu mojih,
najmanšemu, miluje njih[85].
Sve ono meni vi činiste,
tim su duše vaše čiste.
Milosardje sada vaju[86]
prijat ćete plaću u raju.

Isukarst govori grišnikom s live strane:

A vi kî se grihu oteti
niste htili, o pr(o)kleti,
kî ste s live sada strane
jer su smartne vaše rane,
otidite jur daleče
da vas ogan vičnji peče,
kî je pripravlen čarnim djavlom
i nevernim zlim karstjanom.
Jere dila vaša huda
dostojni su toga osuda:
ne daste mi lačnu paše,
ne daste mi žadnu čaše,
gostom hodih meu vami,
da ne imih stana s vami;
naga mene ne odiste
ni nemoćna pohodiste;
u tamnicu trudno življah,
od vas pomoć nigdar nimah.
Tvardi sarca, oto danas
osveta je došla varh vas.

Odgovaraju osujeni Isukarstu ovako:

Gospodine, kada gladna
  vidismo te ali žadna,
ali gosta, ali naga
  ter ti ne dasmo svoga blaga,
ali nemoćna u uzi
  ter ne bismo tvojo(j) službi?
Nigdar u tom ne vidismo,
  i zato te ne služismo.
Da bismo te u tom mi vidili,
  pomoć bismo t' učinili.

Isus odgovara grišnikom osujenim ovako:

A ja uisto[87] dim[88] to vam svim:
  ča ne daste manšim mojim,
toj ne daste meni tada;
  zato u paklu greste sada.
Toj su sada sudi moji[89]
  da otidete svi u trudi,
gdi su muke vele gore
  nere človik izreć more,
jere u vas nî smilen'ja,
  tvarji driva[90] i kamen'ja.
Na tuj tvardost vašu mnogu
  smiliti se ja ne mogu.
Otidite od mene, poni,
  kamono vas sud moj goni!

Djaval Kalabrin vodeći osujenih govori ovako Dminosu

i ostalim djavlom:

O Dminosu, sej zlo sime,
  kô ne štova Božje ime,
hote od Boga tuj otpasti,
  dobih hinbom i napasti.
Evo grede stati gdino
  ne čuje se ništar ino
nego ja(u)ci i skugori[91],
  plači, muke i umori.
I mi ćemo s njimi stati,
  a ti jim ćeš misto najti;
kako kî dostojan bude,
  takov stan da se zbude.

Dminos odgovara Kalabrinu ovako:

Znate da su mnoga mista
  od naroda prinečista;
razlučite muke i stvari:
  kî se peče, kî se vari;
druzih krupe primlaćuju,
  druzih u led svih smarzuju.
Zato jur tih kîh peljate
  odvedite kamo znate!

Jedan djaval govori oholomu osujenomu:

O ti oholi, kî se više
  svih hotiše, bit ćeš niže.

Hodi doli na dno pakla,
  na dno doli deri do tla!

Drugi govori zavidlivomu ovako:

A ti, kîno biše vesel
  zlu tujemu, dobru dresel,
hod' u mukah u kî si zvan,
  gdi je kajan'je svako zaman.

Treti govori sarditomu osujenomu:

Ti sarditi i osorni
  i svakomu li zlotvorni,
veli t' sarce ko te smami
  da ulizeš u taj plami?

Četvarti govori linomu osujenomu ovako:

I ti tamo poj, linčino,
  gdi s' dostojan, ne čin' ino,
gdino t' neće bit pokoja,
  da rabote der do znoja.

Peti govori lakomomu osujenomu ovako:

A ti, kîno želeć blago
  čini ožuru i ča t' drago,
čini(t) ću te pineze pit
  jer jih nigdar ne bî sit.

Šesti govori žarcu osujenomu ovako:

A bi žarlče sladokusi,
  oplasnuti će ti ta(r)busi,
kad se kusa budeš hvatat,
  kus od tebe bude skakat.

Sedmi govori bludniku osujenu ovako:

A ti prašče prinečisti,
  kîno nima u sebi svisti
da se ustaneš od barloga,
  griha i bluda putenoga!
skoči doli u toj jami
  iz ke ishodi modar plami,
u kôjno je oni kotal
  u kî sumpor vre i pakal!

Anjel govori puku ovako:

Sestre i bratjo Boga mila,

kî ste došli vidit dila
kâ će biti tad izvita
kada dojde konac svita,
vi'te onih s desne steći,
gdi se gredu veseleći
sa angeli u vičnjoj slavi
jer su bili Bogu pravi;
od grihov se pokajali
i popom jih spovidali.
Bog jih prija svih na milost
i vikovnju da jim radost.
Paka vi'te kako plaču
kî dobrotu svaku tlaču,
svako vrime zlo živeći,
a kajan'ja ne čineći.
Pogani su u muke pakla
gdi su guste tmine i magla,
gdino ogan vazda gori,
kî jih žeže ljuto i mori.
Te razmisli u pameti,
ponizi se i budete sveti.
Od toga se li spominte
ter zapovid Božju činte!
Od grihov se li spominte,
ni se hinit djavlu dajte,
kî svakomu daje napast
i u smart mnozih čini upast.
U zlo svako na(j)pri upadu
kî se bludu i garlu dadu.
Ti dva griha kî uzopći,
trudno ih će pustit moći,
jer ča ih veće pojavlaju,
to se većma naslajuju;
kî li se u njih jur zavikne,
o koliko trudno odvikne
od te čaše kâ te truje
i vašćinom svakom spuje.[92]

Čuj se[93] moćno toga sada
da te ne ponese djaval tada,
jer takove človik ćudi
pogarjen j(e) meu ljudi.
Zatim jerbo vele trati
žarom[94] jure tad igrati,
od te igre sve nezgode,
sve hudobe, grisi ishode:
nenavidost, zlo hotin'je,
svade, sposti i ubjen'je,
lupešćine i deran'ja
i skončan'j(e) svega iman'ja.
Ostavimo riči ine,
duša najveće u tom gine.
Zato kî su u toj mriži,
djavle zanke jur obriži[95]
i počni se Boga bojat,
Boga ljubit, Boga štovat.
I gdi budu ini igrati,
ne htij ondi ti gledati;
vazdi od igre grih pogardi,
a u dobrotu sarce utvardi!
A na konac svim općeno[96]
bud' vam ovo sad rečeno
od višnjega Boga strane:
svak se čuvaj take skvarne,
čuvajte se u pakal pojti,
a nastojte k Bogu dojti,
u kraljevstvo gdi je svitlost,
gdi je svako dobro i milost.
A sad vas ću blagoslovom
svi pustiti pojti domom,
da križen se zlamenajte
i kolina prigibajte,
tere svaki rec' Očenaš
da se on smili na grišnih vas,
i još Zdravu s tim Mariju,

od svih svetih milosniju,
neka moli za nas Boga
da nam prosti griha mnoga,
i na milost prime gori
gdi su angelski svitli zbori.
Pojte i budi s vami zlamen
sveta križa u vik, amen.

Finis.

Bilješke

[1] ***dim*** - kažem

[2] ***ča se, poni, ne sviš*** - što se, dakle, ne osvijestiš

[3] ***minuju*** - minujem (stariji oblik prezenta)

[4] ***sagrišuju*** - sagrješujem (stariji oblik prezenta)

[5] ***jâ boliti*** - stane se žalostiti

[6] ***mnju*** - mislim, mnim (stariji oblik prezenta)

[7] ***libar trikrat sto*** - tristo funti

[8] ***humiljenstvo nose*** - noseći poniznost

[9] ***prose*** - proseći

[10] ***odvarg*** - odvrgnuvši

[11] ***u raj pribudeš*** - u raju ćeš boraviti

[12] ***barguć*** - obazirući se, mareći

[13] ***naju*** - naš

[14] ***pogardiv svaka taj*** - pogrdivši sve to

[15] ***se ... boli*** - kaje se

[16] ***sedam nog*** - sedam stopa

[17] Obzirom da u rukopisu ovog prikazanja u "Vartlu" Petra Lucića nedostaju prve četiri stranice, prvih 90 stihova preuzeto je iz rukopisa 969 Kukuljevićeve zbirke, koji se danas čuva u Arhivu HAZU.

[18] ***oka*** - drago kamenje

[19] ***priperene*** - pernate

[20] ***pića*** - hrana

[21] ***isto*** - istinito

[22] ***svu*** - svoju

[23] ***žajom*** - žeđi

[24] ***čuju se*** - osjećam se

[25] ***ljudi*** - od ljudi

[26] Radi rime bolje bi stajalo: *ki j' na nebi*

[27] ***priča*** - poče

[28] ***dim*** - kažem

[29] ***pozri na me*** - pogledaj na moje

[30] ***svaka bo su tebi uzmožna*** - jer je tebi sve moguće

[31] ***Nu se veće ne zadaržuj*** - ne ustraj više

[32] ***prošu*** - prosim, molim

[33] ***nošu*** - nosim

[34] ***muk*** - mukâ

[35] Pisac "Vartla" je možda shvatio da je na ovom mjestu završio dio s pojedinim osobama, što je za njega bio i konac prikazanja.

[36] ***vaju*** - vaše

[37] Ovdje u rukopisu nedostaju tri lista, odnosno oko 180 osmeraca. Sadržaj dijela koji nedostaje (prema talijanskom izvorniku): Na glas anđelove trube najprije se javlja Minos koji se obraća svojim đavlima naređujući Calcabrinu (u našim tekstovima Kalabrin) da pođe po osuđene. Međutim tu je i Krist za svojim anđelima te Mihovil koji, dijeleći dobre od zlih, zapaža među dobrima jednog licemjera. Nakon više međusobnih replika on ga silom potjera na lijevu stranu. Nakon rasprave s jednim đavlom Mihovil povuče i cara Trajana među dobre. Vidjevši to jedan dječak s lijeve strane zamoli Mihovila da se i njemu smiluje, ali Mihovil ne popušta optužujući ga zbog sodomije, i tu se nastavlja hrvatski tekst.

[38] Ovo je nastavak replike arhanđela Mihovila.

[39] ***množa*** - umnožava

[40] ***prose*** - proseći, moleći

[41] ***Balan*** - tal. Balaam, u Bibliji Bileam, mezopotamski gatar koji je zbog idolopoklonstva u Novom zavjetu ubrojen među krive učitelje.

[42] ***diš*** - kažeš

[43] ***pak se*** - u rukop. *pachse*, možda *pače*

[44] ***potumjanac*** - koji se pretvara, simulator

[45] U talijanskom tekstu spominje se samo San Francesco.

[46] ***spovaše*** - psovaše

[47] ***upijući*** - vapeći

[48] u rukopisu *utisaly* - možda utišali, ili urižali, vrižali (uvrijedili)

[49] ***Baranin*** - iz grada Barija u Italiji

[50] ***zatravismo*** - izgubismo; mnogi izgubismo robu, a mnogi i kožu (život)

[51] ***u Garcih*** - u Grčkoj

[52] Igra riječi prema tal. *baro* - varalica.

[53] U rukopisu *obnauye*, možda obmanjuje; ***lažom rotom obnajuje*** - obznanjuje lažnim sudom

[54] U rukop. *marche* - možda *mrtve*, ili *marče* (tal. trgovačka roba)

[55] ***živodistvo*** - preljub

[56] ***privridismo*** - zgriješismo, povrijedismo

[57] ***svidismo*** - pomogosmo

[58] ***stirih*** - satroh

[59] ***taj razluka*** - to razdvajanje

[60] ***ne zgrišaje*** - ne griješeći

[61] ***tihomu*** - mirnomu

[62] ***skluka*** - u rukop. schlucha; možda od *sključiti*, zgrčiti.

[63] Pogrešno *harli* umjesto *na dobro harlomu* (kako stoji u sljedećoj didaskaliji). Moguće je također da *harli* znači marljiv, poduzetan.

[64] ***pasihomo*** - čuvasmo

[65] ***praznost*** - dokolica

[66] ***razlog*** - račun

[67] ***bud cine*** - makar i skupe

[68] ***najdraže*** - najskuplje

[69] ***varh poruka*** - preko roka

[70] ***zaklad*** - zalog, kamate

[71] ***čine*** - čineći

[72] ***inih*** - inima, drugima (pogrešno u rukop. umjesto *inim*)

[73] ***greba spila*** - grobna špilja

[74] ***pasti pancu*** - hraniti trbuh

[75] ***piće*** - hrane

[76] ***erat*** (tal.) - griješiti

[77] ***zaliho*** - preko mjere, uzalud

[78] ***hot*** - pohota

[79] ***obrubiste*** - opljačkaste

[80] ***mira*** - mjera

[81] ***kvarta*** - mjera za suhe stvari, tekućine i zemljište

[82] ***žara*** - kocka

[83] ***vîte*** - znate

[84] ***govoru*** - govorim

[85] ***miluje njih*** - smilujući se njima

[86] ***milosardje sada vaju*** - za vaše sada milosrđe

[87] ***uisto*** - uistinu

[88] ***dim*** - kažem

[89] Zbog rime bi trebalo: *moji sudi*.

[90] ***tvarji driva*** - tvrđi od drva

[91] ***skugori*** - skukor, šugor, tj. jauk, žagor.

[92] ***vašćinom ... spuje*** - sramotom ... pljuje

[93] ***čuj se*** - čuvaj se

[94] ***žarom*** - kockom

[95] ***obriži*** - pazi

[96] ***svim općeno*** - svima zajedno

Rječnik

ali - ili
almoštvo (njem.) - milostinja, milodar
altar - oltar
anćikarst - antikrist
artižan (tal.) - obrtnik
arvanja - bitka, boj

bacil (lat.) - zdjela, posuda
bakita (tal.) - štap, toljaga; žezlo
bar (tal.) - varalica, lopov
barguć - od gl. ***barći*** (i ***brići***) - mariti, čuvati
bašćina - baština, dobro; domovina
bidan - bijedan, jadan
bo - jer, pak
bratišćina - bratovština
brez - bez
brići - mariti, obazirati se; svetkovati
brime - breme, teret
budi da - iako, makar, premda

cić, cića - zbog, radi

čarv - crv
činjen'je - posao, djelo, čin
čuti se (prez. ***čuju se***) - osjećati se, ćutiti se

da - ali, nego, već
dake - dakle
daleče - daleko
der do, deri do - sve do
desputati (tal.) - raspravljati, prepirati se

dil - zbog, radi
dilo - djelo, čin
dišiplina (tal.) - stega, disciplina; nauk
diti (prez. ***dim***) - kazati, govoriti
dospiti - dovršiti
došasna - buduće, budućnost
drag - skup
dresel - žalostan, tužan
dresel'je - žalost, tuga
drugoć - drugi put
drugovja - drugi put, ponovo

erati (tal.) - griješiti

finis (lat.) - kraj
fruštan'je (tal.) - bičevanje, šibanje
fruštati (tal.) - bičevati, šibati

gardinal - kardinal
garlo - grlo; vrat
glojati - glođati
gnila - glina; tijelo
grem - v. ***gresti***
gresti (prez. ***grem***) - ići
grete - v. ***gresti***

haran - zahvalan
harli - marljiv, poduzetan; spretan, hrli
hina - laž, prevara, varka
hip - čas
hiža - kuća, dom
hlib - kruh
hot - pohota
hotin'je - htijenje, želja, nakana; strast
huje - huđe, gore
humiljen - ponizan

humiljenstvo - poniznost

iman'je - blago, imetak, imanje
imiti - imati
iskrinji - bližnji
istin - istinit, istinski, pravi
isto - istinito
izajti - izaći
iziskati - istražiti, ispitati
izlisti - izaći
izvarstit - izvrstan, najbolji
izvit - izgovor, isprika

ja - 3. l. prezenta od ***jati***
jah - v. ***jati***
jaše - v. ***jati***
jati - uzeti, ugrabiti, osvojiti; početi; ***ja govoriti*** - poče govoriti
jeda - zar, je li, da li
jid - jed, bijes
jiden'je - hrana, jedenje
jim, jin - im
jisti - jesti
jizbina - jelo, hrana
jur, jure - već

karati - koriti
karati se - svađati se
kastio (lat.) - zamak, kaštel
kaštigati (tal.) - kazniti
kîno, - koji; ***kuno*** - koju
kip - tijelo
koli - koliko
koludrica - redovnica
komora (lat.) - soba, odaja
kral - kralj
krudel (tal.) - okrutan, nemilosrdan

kuno - v. ***kino***
kupa (tal.) - čaša
kus - komad; zalogaj
kvarta - mjera za suhe stvari, tekućine i zemljište
kvatirna - kvartir, prenoćište, nastamba, unajmljeni stan

lačan - gladan
last - mir, spokoj; sreća
laus dei (lat.) - slava bogu
li - pak, inače, ipak; baš, doista, upravo
libra - vrsta novca
listo - samo
lito - godina

mâ - moja
man, mani - uzalud
manistra - vjerojatno simboli, oznake
mao - malen, kratak
matrimonij (lat.) - brak, vjenčanje
meu - među
miloriki - slatkorječivi
mimošasna - prošlo, prošlost
mira - mjera, veličina
mloba - slabost
mloban - slab
mlobšćina - slabost
mnî - meni
mniti (prez. ***mnju***) - misliti, poimati, držati
mnogokrat - mnogo puta
mošnja - kesa (za novac)
muče - šutke, tiho

nač - na što; pri čemu, radi čega, zašto
najdraže - najskuplje
najti - naći
naju - nas; naš

napitati - nahraniti
napokonji - posljednji
nebog (vok. ***nebore***) - jadan, ubog
neharan - nezahvalan
nenavidost - nezahvalnost
nepomnja - nemar
neprav - nepravedan
ner, nere - nego, osim, ako ne
nî - nije; nema
nici - nice
nič - ništa
nigdar - nikada
nikomur, nikomure - nikome
nišće - ništa
nitkor - nitko

njeje - nje; joj

ob - o
obaliti - oboriti, srušiti
obarovati - sačuvati, spasiti
obitan'je - obećanje
obitati - obećati
objist - objest
objistovati se - prejesti se
obladati - ovladati
obrani - odabrani
obrubiti - orobiti
obstraniti - opkoliti, okružiti
odajti - otići
odbići (prez. ***odbignem***) - ostaviti, pobjeći
oditi - odjenuti
odlisti - otići; ***odliste*** - odlazite
odvarći - odvrći, odvratiti , odbaciti
oficij - molitvenik; crkvena služba
ogan - oganj
oholija - oholost

ojti (prez. ***ojdem***) - otići; ostaviti, zanemariti
okol - okolo
općeno - općenito, zajedno
općinski - javni, opći
otajno - tajno
oto - to
ov - ovaj; taj
ovoj - ovo; to
ožura (tal. ***usura***) - lihva

pakal - pakao; katran, smola
panca (tal.) - trbuh
partiti - prtiti
pečal - nevolja; žalost, tjeskoba
pedižati (grč.) - kazniti, kažnjavati
perena - perina
perla (lat.) - biser
pića - hrana
pinez (njem.) - novac
pitje - piće
planita - planeta
pogibil - pogibelj
pohotin'je - pohota, požuda; težnja, želja
pokarati - ukoriti
pokle - pošto
pokol - pošto; kad, dok
pokoj - mir
polača - palača
poluvirstvo - hereza
pomnja - briga, skrb
pomnjiti se - sjetiti se
poni - dakle; svakako
popliniti - poplijeniti
postati - postajati
postav - postavši
potolica - blud
potumjanac - koji se pretvara, simulator

pozriti - pogledati, ugledati
pravden - pravedan, nevin
praviti - govoriti
praznost - dokolica
prem - ako; iako
prez - bez
pričeti - početi
prijati - primiti, prihvatiti, dobiti
prikladati (se) - prilagođivati se; prihvatiti
prikosa - krivica
priličan - sličan
prilika - slika; primjer
primoći - pobijediti, svladati
prineharan - vrlo nezahvalan, previše nezahvalan
priperen - pernat
priprošćina - jednostavnost, priprostost
pritezan'je - svođenje; poticanje
priti - prići
pritil - debeo, pretio
profundati - strmoglaviti
projti - proći
prošćen'je - oproštenje
prud - korist
prudan - koristan
pruditi - koristiti
put - tijelo, put

raba - robinja, službenica
račiti - htjeti; ***račiti se*** - udostojati se
razdilen'je - razdvajanje
razlog - razbor, razum; račun; razlog, uzrok
razlučan - razdvojen
razlučen'je - razdvajanje
razluka - razdvajanje
riti se - boriti se, hrvati se
rizikati - riskirati, izlagati se opasnosti
ronjati - roniti (suze)

rota (srvj. lat.) - prisega, zakletva
rufijanstvo (tal.) - svodništvo; lupeštvo, pokvarenost

saj - ovaj, taj
scinjen'je - cijena
sega - ovoga (v. ***saj***)
se, sej - to, ovo
sentencija (lat.) - odluka, presuda
shraniti se - sačuvati se, spasiti se
skazan - kazna
skazati - pokazati
skaževan'je - iskazivanje, očitovanje; pričanje
skladati - spajati, sjedinjavati
sklukati - svaliti
skoliti se - skončati se, propasti
skončan'je - kraj
skugor - jauk, žagor
skula (lat.) - škola; nauk
skupost - škrtost
skužan'je (tal.) - isprika
skužavan'je (tal.) - isprika
skvarn - mana, grijeh, sramota
slobod - sloboda
smaman - omamljen
smamiti - prevariti
smiljen'je - smilovanje, milosrđe
smin'je - smjelost
sminost - smjelost
specje (tal.) - vrste
spila - spilja
spost - psovka
spovati - psovati
spovid - ispovijed
spoviditi - ispovjediti
sredan - uredan, valjan, prikladan
stan - nastamba, boravište
stan'je - položaj; stanje

stanovit - siguran, postojan, stalan
stati se - sastati se
stiriti - satrijeti
stokrat - stoput
strići se - čuvati se
stvoren'je - djelo; stvorenje, stvor
svada - kleveta, optužba
svajati se - svađati se
svit - svijet; svjetovnost; savjet
svita - haljina

štiti - čitati; štovati

takmen - takmac; jednak
targovnik - trgovac
tempal (lat.) - hram, crkva
toj - to
toko, tokoj - toliko; tako
tokoj - toliko; također
tolikoje - isto toliko
totu - tamo, ondje
tovarištvo - društvo, družina
trepiti - strepiti, plašiti se
tretom - treći put
tunika (lat.) - redovnička duga košulja
turan - toranj, kula

udorac - udarac
uhiliti - izmučiti, ožalostiti
uhion - ponizan
uisto - uistinu
ulisti (prez. ***uližu***) - ući
umiljen - ponizan, krotak
umitelstvo - umijeće, vještina
uspredati - plašiti se, bojati se
utižati - utješiti

uzbiti - suzbiti
uzračiti - ushtjeti
užanca (tal.) - običaj, navika

va - u
vaju - vas; vaš
varći - baciti
varh, varhu - povrh, iznad; o
varsta - vrsta
varžen - bačen
vas - sav
vašćina - sramota; pogrda
veće - više
vijte - znajte (v. ***viti***)
viti (prez. ***vim***) - znati

zabiti (prez. ***zabudem***) - zaboraviti
zabude - v. ***zabiti***
zač - zašto; jer
začinjati - pjevati
zaklad - zalog; kamate
zalih, zaliho - previše, preko mjere
zaman, zamani - uzalud
zanka - zamka
zatraviti - izgubiti, protratiti
zbirati - skupljati, odabrati
zgajati - ugađati
zgoditi - ugoditi
zgoditi se - dogoditi se
zlamenati se - znamenovati se, prekrižiti se
zled - zlodjelo; ozljeda

žadan - žedan
žaja - žeđa
žara (tal.) - kocka; vrsta igre s tri kocke
žarlac - proždrljivac

žežin - post
žežinati - postiti
živodistvo - preljub, brakolomstvo

Bilješka o autoru

Marko Marulić

(Split, 18. kolovoza 1450. - Split, 5. siječnja 1524.)

Marko Marulić hrvatski je i kršćanski pjesnik koji stvara na razmeđu srednjeg vijeka i novog doba. Kao obrazovan humanist pisao je na latinskom, što mu je donijelo svjetsku slavu, a kao renesansni pjesnik stvarao je na hrvatskom jeziku, te ga se ponajviše zbog epa *Judita* naziva "ocem hrvatske književnosti".

Tijekom proteklih stoljeća o Marulićevom životu različiti biografi rekli su različito. Za jedne je Marko Marulić bio kreposnik i isposnik, dok je za druge u mladosti bio razbludnik koji se preobratio. No, na osnovu drugih izvora kao što su Marulićeva oporuka ili korespondencija može se zaključiti da Marulićev život najvjerojatnije nije bio obilježen niti jednom od spomenutih značajki.

Rođen je u Splitu plemićkoj obitelji, koja se nazivala Pečenić (Pecinić, Picinić), a od 15. stoljeća Marulus ili De Marulis, hrvatski Marulić. Školovao se u rodnom gradu, gdje mu je jedan od učitelja bio poznati humanist Tideo Acciarini. Za vrijeme školovanja Italiji (Padova?) proslavio se govorom u slavu dužda (*Serenissimi Principis Nicolai Marcelli*, 1474).

Obrazovanje stečeno u mladosti omogućilo je Maruliću da u javnom životu Splita obnaša dužnosti u gradskim službama (sudac, ispravitelj notarskih spisa i drugo). Prijateljevao je s D. i J. Papalićem, T. Nigerom, F. Božićevićem- Natalisom, J. i F. Martinčićem, D. Balistrilićem i drugima, te bio središnja osoba

splitskog humanističkog kruga. Povremeno je putovao, te je zbog obiteljskih poslova 1481. godine boravio u Veneciji, a 1550. povodom jubilarne godine hodočastio je u Rim. Otprilike dvije godine, negdje oko 1510. godine, živio je u Nečujmu na otoku Šolti kao gost D. Balistrilića, što se spominje u *Ribanju i ribarskom prigovaranju* Petra Hektorovića. Iz njegove oporuke znamo da je posjedovao bogatu biblioteku, a prema biografu Božićeviću bavio se i slikarstvom. U svom djelu *In epigrammata priscorum commentarius* sakupio je komentirao antičke, uglavnom salonitanske natpise, što je samo jedan od primjera njegove erudicije i širokog obrazovanja i interesa. Zanimljivo je i to da se prva uporaba riječi psihologija pripisuje Maruliću. Na njegovo je djelo utjecao i pokret laičke pobožnosti *Devotio moderna*.

Pisao je na latinskom, hrvatskom i talijanskom jeziku, a prevodio je s talijanskog na latinski (Petrarca i Dante), s talijanskog na hrvatski (Petrarca), s latinskog na hrvatski (Katon, Toma Kempenac, Bonaventura) i s hrvatskog na latinski (*Hrvatska kronika*). Koristio je splitsku čakavicu, uz povremene utjecaje staroslavenskog, dubrovačkog i štokavskog.

Mnogim svojim latinskim djelima koja čine najveći dio njegovog sačuvanog opusa (*De institutione bene vivendi per exempla sanctorum, Evangelistarium, Vita divi Hieronimymi, De humilitate et gloria Christi, Quinquaginta parabolae, Dialogus de Hercule a Christicolis superato, De Veteris Instrumenti viris illustribus commentarium, Epistola ad Adrianum VI, Davidias* i dr.) stekao je europsku slavu te su njegova djela, već za života autora, te u stoljećima nakon njegove smrti, prevođena na brojne jezike. Među Marulićevom latinskom poezijom (elegije, epigrami, himne i dr.) ističu se djela religiozne tematike poput *Carmen de doctrina Domini* i *Hymnus ad Deum.* Marulićev raznolik i bogat književni opus upotpunjavaju skorašnja otkrića novih djela (*Repertorium*, *Glasgowski epigrami* i dr.), kao i potraga za onim djelima koja su poznata samo po imenu (*De pace Italiae carmen heroicum, Psichiologia de ratione animae humanae* i dr.).

Moralistički traktat *De institutione bene vivendi* (*Pouke za čestit život*, ili

Institucija kako ju se često naziva; prvi put objavljena u Veneciji 1506.) doživio je u nekoliko stoljeća nakon Marulića dvadesetak latinskih izdanja i bio preveden na talijanski, francuski, portugalski, španjolski i češki jezik. Drugo njegovo popularno latinsko djelo je *Evangelistarium*, rasprava o etičkim načelima, prvi put objavljena 1516, nakon čega je do 1601. doživjela još desetak izdanja. Oba djela daju pouku iz katoličkog morala, ilustrirajući je primjerima iz života svetaca ili Evanđelja. I latinska pjesma *Carmen de doctrina Domini nostri Iesu Christi pendentis in Cruce* (*Pjesma o pouci Gospodina našega Isusa Krista koji visi na križu*) doživjela je osamdeset izdanja u izvorniku, te je prevedena na sedam jezika.

Davidias ili *Davidijada* religiozni je ep spjevan na latinskom po uzoru na Vergilija, koji prati nekoliko biblijskih i antičkih motiva, od kojih je najvažniji priča o životu kralja Davida. *Davidijada* je otkrivena tek 1924. godine u Torinu, nakon čega se izgubila i ponovno je otkrivena 1952. godine. Napisana je u heksametrima, u 14 pjevanja, te se u novije vrijeme, unatoč činjenici što je dugo bila nepoznata, ističe kao jedan od najvažnijih latinskih epova europskog humanizma.

Dakako, Marulićeva latinska humanistička djela tijekom sljedećih stoljeća pala su u zaborav, pa ga se danas slavi u prvom redu zbog njegovih hrvatskih djela.

Najvažnije Marulićevo djelo na hrvatskom jeziku je *Judita*, dovršena 1501, a prvi put objavljena u Veneciji 1521. godine. To je biblijski ep u 6 pjevanja, sastavljen na splitskoj čakavštini ("u versi harvatski složena"), spjevan u dvostruko rimovanim dvanaestercima, u kojemu se pripovijeda priča o biblijskoj heroini Juditi. Po formi ep je renesansni, dok je stih preuzet od hrvatskih svjetovnih pjesnika koji su Maruliću prethodili, a koje naziva "začinjavci". Marulić se drži biblijske priče, ali su mu forma i izričaj suvremeni, što se osobito vidi kod petrarkističkog prikazivanja Juditine ljepote. Također, među najuspjelije stihove *Judite* spadaju upravo oni koji daju sliku Marulićevog vremena.

Dovršena je 22. travnja 1501. godine, a prvi put tiskana u Veneciji

1521. godine, dakle dvadeset godina nakon nastanka. Razlozi tolike odgode nisu nam poznati, ali znamo da ju je za tisak priredio Splićanin Petar Srićić. Za Marulićevog života tiskana je u Veneciji još dva puta (1522, 1523) – ubrzo nakon prvog izdanja, što svjedoči da je imala popularnost i publiku, pri čemu treba imati na umu da je u to vrijeme u Splitu bilo jedva dvjestotinjak pismenih ljudi. Sva su navedena izdanja *Judite* bogato ilustrirana i opremljena, osobito drugo izdanje koje sadrži devet drvoreza. Za neke od njih nagađa se da bi im autor mogao biti i sam Marulić.

Odabir teme o junaštvu i obrani motiviran je dakako suvremenom zabrinjavajućom situacijom, odnosno turskom prijetnjom. Upravo je stoga Marulić svoj spjev napisao na hrvatskom jeziku, sa željom da svojim sunarodnjacima koji ne mogu čitati knjige na latinskome dade primjernu priču o hrabrosti, borbi, vjeri i pravdi.

Od ostalih hrvatskih Marulićevih pjesničkih djela najpoznatije su biblijska poema *Suzana*, rodoljubno intonirana *Molitva suprotiva Turkom*, *Tuženje grada Hjerozolima* koje poziva na ujedinjenje kršćana, religiozno-eshatološka poema *Dobri nauci*, kratka biblijska parafraza *Svit je tašćina* i druge, a napisao je i nekoliko svjetovnih i šaljivih pjesama.

Premda se smatra da njegova djela estetski zaostaju za Hektorovićem i Lucićem, pa i za dubrovačkim pjesnicima koji su mu prethodili, *Juditom*, kao i poemom *Suzana*, ali i brojnim dramskim i lirskim djelima napisanim na hrvatskom jeziku zaslužio je naziv *otac hrvatske književnosti* (Kukuljević) i neprolaznu slavu.

* * *

Iako to nije sasvim pouzdano utvrđeno, smatra se da je Marulić vjerojatni autor i nekoliko dramskih djela, po čemu bi također bio i otac hrvatske drame i najstariji hrvatski dramski autor.

Jedina Marulićeva drama za koju je njegovo autorstvo u potpunosti pouzdano je *Prikazanje historije od svetoga Panucija*, nastalo kao slobodni prepjev talijanskog izvornika *La rappresentazione di s. Panuzio* Fea Belcarija (u *Vartlu* Petra Lucića uz Panucija piše "od Marka Marulića").

Autorstvo dramskih tekstova *Govorenje svetoga Bernarda od duše osujene* i *Skazanje od nevoljnoga dne od suda ognjenoga*, koje je književnopovijesna znanost pripisivala Maruliću, nije u potpunosti potvrđeno. Oba ta prikazanja imaju pučke karakteristike, po nekim mišljenjima *Govorenje svetog Bernarda* bi moglo biti i starije od Marulića, a *Skazanje od nevoljnoga dne*, sa temom posljednjeg suda, je pak prijevod prikazanja *De di del giudizio* Antonija Aralda.

Talijanski slavist Carlo Verdiani Maruliću pripisuje i poznato prikazanje *Muka svete Margarite*, međutim, većina naših povjesničara književnosti ne prihvaća tu hipotezu. Slobodan Prosperov Novak, koji Marulića smatra autorom sve četiri navedene drame i "prvim i najstarijim zagarantiranim hrvatskim dramskim autorom", zaključuje: "Marko Marulić bio je dakle i ocem hrvatskog teatra."

Splitski knez Celsi navodi da je Marulić 1518. godine na splitskoj Pjaci prikazao "brutissime figure", međutim, nije poznato jesu li te *figure* bile slike ili skulpture, ili pak dramska prikazanja.

* * *

Napomena o ortografiji (načinu pisanja):

Marulićevo slovo *gl* i *gn* pišu se kao *lj* i *nj* (npr. *gnega* = *njega*). U to je vrijeme postojao i tzv. *nesliven* izgovor glasova *lj* i *nj*, odnosno u nekim slučajevima umjesto kao jedan izgovarala su se kao dva odvojena glasa, što Marulić obično bilježi kao *li* i *ni*: da bi se vidjela razlika, ovdje se piše kao *l'j* i *n'j* (*obil'je, hvalen'je*).

U zagradama su znakovi koje Marulić ne bilježi (npr *priateli* = *pri(j)ateli*) ili koji nedostaju u rukopisima.

Izvori:

- Petar Lucić: *Vartal*, prir. Nikica Kolumbić, Književni krug, Split, 1990.
- Marko Marulić: *Dijaloški i dramski tekstovi*, Sabrama djela Marka Marulića knj. XIII, prir. Nikica Kolumbić, Književni krug, Split, 1994
- Marko Marulić: *Drame*, prir. Marija Klenovar, Hrvatsko društvo kazališnih kritičara i teatrologa, Zagreb, 1986.

Impressum

Nakladnik:

Bulaja naklada d.o.o
Radnički dol 8
10000 Zagreb

tel. (besplatni): 0800/285252
(0800/BULAJA)

info@bulaja.com
www.bulaja.com

Urednik: Zvonimir Bulaja

Dizajn i prijelom: Bulaja naklada d.o.o.

Tehnička realizacija: Bulaja naklada d.o.o.

Oblikovanje naslovnice: Zvonimir Koščak

Za nakladnika: Zvonimir Bulaja

Pri pripremi ove elektroničke knjige uložen je maksimalni mogući trud i pažnja, te su svi uključeni materijali pažljivo kontrolirani, korigirani i testirani. Međutim, Bulaja naklada d.o.o. i autori ne mogu biti odgovorni za bilo kakve štete, izravne i neizravne, prouzročene upotrebom ove elektroničke knjige, odnosno pogreškama u tekstovima (nekompletni, netočni ili oštećeni podaci, greške pri unosu i slično).

Autorska prava na djela Marka Marulića su istekla, i ona su sada javno dobro koje se nesmetano može kopirati. Međutim, sva autorska prava na opremu knjige (rječnik, napomene, bilješka o

piscu...) su pridržana.

ISBN: 978-953-328-235-0

© 2013. Bulaja naklada d.o.o.